

Saara Järvinen ja Liisa Mäkinen

Lapselle tärkeitä asioita päiväkodissa

Sovellettavina photovoice- ja sarjakuvapiirtämismenetelmä

Opinnäytetyö

Syksy 2010

Sosiaali- ja terveystieteiden yksikkö

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomi (AMK)

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Sosiaali- ja terveystieteiden yksikkö

Koulutusohjelma: Sosiaali- ja terveystieteiden koulutusohjelma

Suuntautumisvaihtoehto: Sosionomi (AMK)

Tekijä: Saara Järvinen ja Liisa Mäkinen

Työn nimi: Lapselle tärkeitä asioita päiväkodissa: sovellettavana photovoice- ja sarjakuvapiirtämismenetelmä

Ohjaaja: Kerttu Veikkola

Vuosi:2010

Sivumäärä:81

Liitteiden lukumäärä: 3

Seinäjoen päivähoitossa laatua määritettäessä halutaan entistä vahvemmin kuulla ensisijaisen asiakkaan, eli lapsen ääntä. Tähän pyritään syksyn 2010 aikana käynnistyvän päivähoitolaatukäsikirjan päivityksen kautta. Opinnäytetyön aihe saatiin hanketilauksena Seinäjoen päivähoitolta. Sen tavoitteena oli tuottaa tietoa päivähoitolaadun kehittämistyöhön. Opinnäytetyö tuo esille ensisijaisen asiakkaan, eli lapsen, näkökulmaa laadun arvioinnissa. Lisäksi se toimii pilottityönä Seinäjoen ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveystieteiden yksikön ja Seinäjoen kaupungin päivähoitolaadun välillä uusien arviointimenetelmien kehittämistyössä.

Opinnäytetyön tutkimus toteutettiin kahdessa Seinäjoen päiväkodissa 5-6-vuotiaiden ryhmissä. Tutkimukseen osallistui yhteensä 40 lasta. Tutkittavana oli millaisia asioita lapset nostavat itselleen tärkeiksi päiväkodissa. Tarkoituksena oli tuoda lasten ääni ja puheenvuoro vahvemmin näkyviin päivähoitolaadun arvioinnissa, mahdollisimman suoraan lapsilta itseltään.

Lasten mielipiteitä kartoitettiin photovoice- ja sarjakuvapiirtämismenetelmien kautta. Photovoice-menetelmässä lapset ottivat valokuvia ja sarjakuvapiirtämismenetelmissä piirsivät sarjakuvia, itselleen tärkeistä asioista päiväkodissa. Tämän opinnäytetyön kautta näitä menetelmiä sovellettiin tiittävästi ensimmäistä kertaa varhaiskasvatustyössä. Photovoice- ja sarjakuvapiirtämismenetelmät antoivat mahdollisuuden huomioida lasta yksilöllisesti.

Menetelmien kautta lapset nostivat päivähoitossa itselleen tärkeimmiksi asioiksi liikunnalliset toiminnot, leikkimisen sekä kaverit. Tutkimuksen myötä photovoice- ja sarjakuvapiirtämismenetelmät todettiin uusiksi keinoiksi kuulla lasten mielipiteitä. Jatkossa menetelmiä voisi hyödyntää päivähoitossa arjen työkaluna, sekä syventämään kodin ja päivähoitolaadun välistä yhteistyötä. Tätä silmällä pitäen tutkimuksen yhtenä tuloksena on tuotettu opaskirjanen esittelemään menetelmien käyttöä käytännössä.

Avainsanat: varhaiskasvatusta, laatu, lapsilähtöisyys, photovoice-menetelmä, sarjakuvapiirtämismenetelmä.

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of health care and social work
Degree programme: Degree programme of social work
Specialisation: Bachelor of social work

Author/s: Saara Järvinen ja Liisa Mäkinen

Title of thesis: Uncovering children's views of day care through photovoice and cartoon drawing

Supervisor(s): Kerttu Veikkola

Year: 2010

Number of pages:81

Number of appendices:3

The City of Seinäjoki has started a process to update its quality handbook on day care of children. Related to the process the officers in charge of the day care wanted to pay special attention to the primary customers of day care facilities – the children. The voices of the children needed to be heard. The purpose of this thesis was to make their voices heard and to provide information for the update-process.

The research was conducted in two day care facilities in the City of Seinäjoki. The informants were 40 children of 5-6 years of age. The research sought to find out issues that children consider significant in day care and to give the children a genuine opportunity to contribute to the assessment of the quality of it.

The methods used were Photovoice and drawing cartoons. The methods provided the children an opportunity to take photos or draw cartoons of the things they felt most important at day care. In the analysis of the data three issues surfaced as the most important for children: physical activities, play and peers. The photovoice-method proved to be a practical tool that professionals can use in day care facilities. A handbook for applying the method was produced based on the experiences during the research process.

Keywords: Early childhood education, quality, child oriented, photovoice method, comic drawing method.

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä.....	2
Thesis abstract.....	3
SISÄLTÖ.....	4
Kuvio- ja taulukkuuettelo.....	6
1 JOHDANTO.....	7
2 TAVOITTEELLINEN VARHAISKASVATUS.....	9
2.1 Lapsilähtöisyys keskeisenä perustana.....	10
2.2 Varhaiskasvatuksen laatu Seinäjoen päivähoidossa.....	11
2.3 Lapsen osallisuus varhaiskasvatuksen laatua määritettäessä.....	12
2.3.1 Lapsella on oikeus osallistua lapsen lailla.....	14
2.3.2 Lasten kuuleminen lisää heidän mahdollisuuttaan vaikuttaa.....	14
2.4 Lapsen arki päiväkotiympäristössä.....	15
2.4.1 Lapsi toimijana päiväkodissa.....	16
2.4.2 Lapselle ominainen tapa toimia.....	17
3 TUTKIMUKSEN VIITEKEHYS.....	18
3.1 Laadullinen tutkimus lasten omassa toimintaympäristössä.....	18
3.2 Arviointitutkimuksen piirteet omassa työssämme.....	20
3.3 Aikaisempia lapsinäkökulmaa tavoittavia tutkimuksia.....	21
3.4 Lapsuustutkimus huomioi lapsen näkökulman.....	22
3.5 Haastattelu lapsen näkökulman tavoittajana.....	23
4 TUTKIMUKSEN MENETELMÄT JA TOTEUTUS.....	25
4.1 Lähtökohdat, tutkimuskysymykset ja merkittävyys.....	25
4.2 Eettiset kysymykset lasten näkemyksiä kartoitettaessa.....	27
4.3 Photovoice menetelmänä tuo valokuvan kautta yksilön äänen esille.....	27
4.4 Sarjakuva menetelmänä toimii kehitysviestinnän välineenä.....	29
4.5 Tutkimuksen alkuvalmistelut ja toteutus.....	30
4.6 Aineiston keruun eri vaiheet - ”Tultiin tekemään kirjaa...”.....	31
5 AINEISTON ANALYSOINTI JA TULOKSET.....	34

5.1 Miten analysoidaan	34
5.2 Tutkimuksen luotettavuus ja toistettavuus.....	35
5.3 Tuloksissa nousee esiin liikunta, leikkiminen ja kaverit	37
5.3.1 Photovoicemenetelmän tulosten tarkastelu.....	39
5.3.2 Sarjakuvapiirtämismenetelmän tulosten tarkastelu	45
5.3.3 Päiväkotiryhmien välinen vertailu menetelmissä	48
5.3.4 Poikien ja tyttöjen vertailu menetelmissä	49
5.4 Kolme eniten esiintynyttä teemaa kasvatuksellisesta näkökulmasta.....	51
5.4.1 ”Aina saa tääl uida” - Liikunta avaa lapselle tavan oppia ja päteä...51	
5.4.2 ”Me tehään aina majaa” - Leikkiminen ja lelut.....	52
5.4.3 ”Ne on kivoja kaveleita” - kavereiden merkitys vertaisryhmässä....	55
5.5 Poikkeavat löydökset photovoicemenetelmän tuloksissa	56
6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	59
6.1 Lasten ´arvosalkusta´ löytyvät liikkuminen, leikkiminen ja kaverit	59
6.2 Photovoice- ja sarjakuvapiirtämismenetelmät uusia keinoja kuulla lasta ..	61
6.3 Menetelmistä arjen työkaluksi opaskirjan avulla	62
6.4 Lapselle mahdollisuus vaikuttaa Seinäjoen päivähoitoon	63
6.5 Sosionomin ydinosaaminen varhaiskasvatuksessa	64
6.6 Prosessiarviointia	65
LÄHTEET	67
LIITTEET	75

Kuvio- ja taulukkoluetelo

Kuvio 1. Picturevoicen hierarkia. (Baird 2009)	28
Kuvio 2. Aineistonkeruuvaiheet	31
Kuvio 3. Photovoicemenetelmässä esiintyvät asiat.....	39
Kuvio 4. Sarjakuvapiirtämismenetelmässä esiintyvät asiat	46
Kuvio 5. Photovoicemenetelmän ryhmävertailu	48
Kuvio 6. Sarjakuvapiirtämismenetelmän ryhmävertailu.....	49
Kuvio 7. Poikien ja tyttöjen erot photovoicemenetelmässä.	50
Kuvio 8. Poikien ja tyttöjen erot sarjakuvapiirtämismenetelmässä.	50

1 JOHDANTO

Laatua yleisesti arvioitaessa tulee kuulla kaikkien niiden osapuolten ääntä, jotka vaikuttavat työn kokonaisuuteen. Varhaiskasvatuksessa tulee kuulla palvelun tuottajia, kuten hallintoa ja ammattilaisia. Lisäksi on kuultava asiakkaita, eli lapsia ja vanhempia. Vuoden 2010 aikana käynnistyvä varhaiskasvatusta koskeva lainsäädäntöuudistus korostaa tarvetta sisällyttää lakiin lapsen oikeus osallisuuteen, mielipiteidensä ilmaisemiseen, sekä kuulluksi tulemiseen itseään koskevissa asioissa. Seinäjoen päivähoitossa laatua määritettäessä halutaan entistä vahvemmin kuulla ensisijaista asiakasta, eli lasta. Tähän pyritään syksyn 2010 aikana käynnistyvän laatukäsikirjan päivityksen kautta.

Sosionomilta päivähoiton ammattilaisena odotetaan lapsilähtöistä työtettä. Kasvattajan tulisi hyödyntää oman työnsä kehittämisessä lapsen mielipiteitä. Tämä edellyttää puheenvuoron antamista lapselle. Kuitenkin tietoa kerätään suoraan lapsilta vielä jokseenkin niukasti ja satunnaisesti. Tästä syystä on ajankohtaista etsiä uusia keinoja, joilla lapset voivat tuoda omia mielipiteitään entistä selkeämmin esille. Koemme aiheen mielenkiintoiseksi, sillä työskentelemme molemmat varhaiskasvatustyön parissa ja opinnäytetyön kautta saamme uusia työkaluja arjen työhön.

Opinnäytetyössä tutkimuskysymyksenä on millaisia asioita lapsi nostaa itselleen tärkeiksi päivähoitossa. Alakysymyksenä tarkastelemme millä tavalla photovoice- ja sarjakuvapiirtämismenetelmä tukevat lapsen näkemyksen esille tuontia niin tutkimuksessa kuin arjen työssä. Näin tuomme uusia keinoja lapsen mielipiteen kuulemiseen. Tämän opinnäytetyön kautta näitä menetelmiä sovellettiin tiettävästi ensimmäistä kertaa varhaiskasvatustyössä. Opinnäytetyön kautta haluamme herättää keskustelua menetelmien soveltuvuudesta varhaiskasvatustyöhön. Tätä silmällä pitäen tutkimuksen yhtenä tuloksena on tuotettu opaskirja esittelemään menetelmien käyttöä käytännössä (LIITE 3).

Opinnäytetyön punaisena lankana toimii lapsilähtöisyyden käsite. Sillä viitataan lapsen äänen, mielipiteen, ajatusten ja ideoiden kuuntelemiseen, puheenvuoron antamiseen sekä lapsen osallisuuden hyödyntämiseen päiväkotitoiminnan kehittämisessä. Näemme tutkimuksen merkittävänä, sillä se antaa mahdollisuuden tehdä lapsen ääntä näkyväksi. Tutkimuksen kautta lapsella on omaan ryhmäänsä ja päiväkotiin vaikuttamisen lisäksi vaikutusvaltaa Seinäjoen päivähoidon laatutyön kehittämisessä, eli tätä kautta vaikutusta yhteiskuntaan. Kaikenlainen aineiston käsittely ja siihen liitetty teoria on pyritty avaamaan lapsen näkökulmasta käsin.

Raportin ensimmäisessä pääluvussa avaamme varhaiskasvatusta ensin yleisesti ja sen jälkeen tarkastelumme kohdentuu yksityiskohtaisempaan päiväkodin arjen läpikäymiseen. Seuraavassa luvussa käsittelemme tutkimuksen teoreettista taustaa ja yhteyttä aikaisempiin lapsen laatu näkemyksiä kartoittaviin tutkimuksiin. Luvussa neljä esittelemme photovoice- ja sarjakuvapiirtämismenetelmät, sekä tutkimuksen toteutuksen. Tämän jälkeen käymme läpi tutkimusaineiston analysointitavan, esittelemme tutkimustulokset ja tarkastelemme tutkimuksen luotettavuutta. Lopuksi tuomme esiin tutkimuksen johtopäätökset, sekä omat pohdintamme.

2 TAVOITTEELLINEN VARHAISKASVATUS

Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan suunnitelmallista ja tavoitteellista, alle kouluikäisten lasten elämän eri alueilla tapahtuvaa kokonaisvaltaisesta hyvinvoinnista huolehtimista. Sillä pyritään edistämään lapsen tasapainoista kasvua, kehitystä ja oppimista. Varhaiskasvatusta tapahtuu ammatillisesti, yhteistyössä vanhempien kanssa. Varhaiskasvatustalujen tuottamisesta vastaavat kunnat, järjestöt, yksityiset palveluntuottajat ja seurakunnat. Sen keskeisimpiä toteuttajia ovat päiväkodit, perhepäivähoito sekä erilainen avoin toiminta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 11.) Päiväkodin arjessa hoiva, kasvatus ja opetus nivoutuvat toisiinsa yhdeksi kokonaisuudeksi (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 15–16). Koko opinnäytetyömme sijoittuu päiväkotiympäristöön. Jatkossa keskitymme tarkastelemaan asioita päiväkodin näkökulmasta.

Esiopetus on vuotta ennen oppivelvollisuuden alkamista tarjottavaa suunnitelmallista toimintaa. Se tukee lapsen suotuisia kasvu-, kehitys- ja oppimisedellytyksiä vahvistaen lapsen tervettä itsetuntoa. Esiopetuksessa tarjotaan lapselle tasavertaiset mahdollisuudet oppimiseen. Tämä toteutuu monipuolisella toiminnalla yksin ja ryhmässä. Lisäksi esiopetus tukee lapsen siirtymistä kouluun. (Eväitä elämälle esiopetuksessa 2009, 6; Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 11-12.)

Erilaiset säädökset ja normit ohjaavat suomalaista varhaiskasvatusta ja esiopetusta. Varhaiskasvatuksen edistämistä, sisällöllistä toteuttamista ja laadun kehittämistä ohjaavat lasten päivähoitoa ja esiopetusta koskevat lait ja asetukset. Lisäksi ohjeistuksena toimivat varhaiskasvatuksen valtakunnalliset linjaukset, yhdessä varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden ja kunnallisten linjausten sekä suunnitelmien kanssa. Ohjeistus toimii myös yksikköön ja yksittäiselle lapselle tehtävän varhaiskasvatussuunnitelman, arvioinnin ja kehittämisen pohjana. (Mikkola & Nivalainen 2009, 12; Nummenmaa 2004, 85–86; Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 7–9.) Varhaiskasvatuksen ohjeistuksen mukaan arviointiin osallistuvat

niin henkilöstö, hallinto, vanhemmat ja lapset kuin eri yhteistyötahot (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 45).

2.1 Lapsilähtöisyys keskeisenä perustana

Lapsilähtöisyys on päiväkodissa toteutettavan varhaiskasvatuksen keskeisiä lähtökohtia. Lapsilähtöisyyden käsitettä käytettäessä ei kuitenkaan aina ilmene, mitä sillä selkeästi tarkoitetaan (Kinos 2001, 1). Päivähoidossa usein sanotaan että toiminta on lapsilähtöistä ja lapsen näkökulma tulee huomioiduksi. Lapsilähtöisyyden käsite ymmärretään konkreettiseksi ja ongelmattomaksi, vaikka se tosiasiasa onkin päinvastainen. Käsitteen merkitys riippuu oikeastaan siitä, millaisena käsitämme lapsen ja kenen näkökulmasta lasta tarkastellaan. (Dahlberg, Moss & Pence 2003, 43.)

Aiemmin paljon käytettyä lapsikeskeisyys -käsitettä on alettu osittain korvata lapsilähtöisyys -käsitteellä. Lapsilähtöisyyden vastakohtaksi saatetaan asettaa aikuislähtöisyys tai –keskeisyys, eli kasvatusote, jossa lapsen tarpeet sivuutetaan ja aikuisen tarpeet asetetaan lapsen edelle. Lapsilähtöisyydessä lapsen tarpeet tulevat etusijalle. On tärkeää ymmärtää, että on mahdollista ja tavoiteltavaa yhdistää aikuisjohtoisuus sellaiseen lapsilähtöisyyteen, jossa lapsi voi luoda omakohtaisia merkityksiä ja on oikeutettu vaikuttamaan itseään koskeviin asioihin. (Kalliala 2008, 19–20.)

Järvinen, Laine ja Hellman-Suominen (2009, 35) puolestaan toteavat, että lapsilähtöisyydellä varhaiskasvatuksessa viitataan lapsen kokemuksiin ja kulttuuriin, sekä toimintaan pohjaavaan oppimis- ja opettamisprosessiin. Voidakseen toimia lapsilähtöisesti, kasvattajan tulee nähdä lapsi ainutlaatuisena yksilönä. Hänen tulee huomioida lapsen kasvun ja kehityksen tarpeet, sekä lapselle merkitykselliset kokemukset. Saatuja tietoja hyödynnetään kasvatuksen suunnittelussa ja toteutuksessa. (Järvinen ym. 2009, 34–35.)

Kontekstuaalinen kasvun malli. Dahlberg ym. (2003, 49) painottavat lapsuuden sosiaalisena rakenteena riippuvan ajasta ja kulttuurista. Lisäksi he katsovat, että yhteiskuntaluokilla, sukupuolella ja muilla sosioekonomisilla tilanteilla on vaikutusta sen määrittämiseen. Hujalan, Puroilan, Parrilan ja Nivalan (2007, 15, 16–25) mukaan kontekstuaalisessa kasvun mallissa tarkastelu kasvuun ja oppimiseen sekä lapsen elämään tapahtuu lapsesta käsin. Kontekstuaalisuudella Järvinen ym. (2009, 32) tarkoittavat näkökulmaa, jossa lapsi ja hänen kasvuympäristönsä katsotaan olevan erottamattomat. Tässä otetaan huomioon lapsen koko kasvuympäristö kuten lähiympäristö, koulu, päivähoido ja perhe. Lapsen kasvatukseen ja elämään vaikuttavat monet tekijät joko suoraan tai välillisesti. Kontekstuaalisen kasvun mallissa kasvu nähdään eri kasvatusympäristössä tapahtuvana vuorovaikutuksena, jossa kaikki tekijät vaikuttavat toisiinsa. Siten myös lapsi nähdään toimijana kasvukontekstissaan. (Dahlberg ym. 2003, 49, 50; Hujala ym. 2007, 15–25; Järvinen ym. 2009, 31–32.)

Jokaisesta lapsesta löytyy ainutlaatuinen tutkija, leikkijä ja pohtija. Lapsi oppii parhaiten tekemällä ja toimimalla muiden kanssa. Kiinnostavan ja innostavan kasvu- ja oppimisympäristön, kannustavan ja turvallisen aikuisen sekä vertaisryhmän kautta lapsi saa ihanteelliset puitteet kasville ja uuden oppimiselle. (Järvinen ym. 2009, 37.) Lapsi pyrkii toimimaan päivähoidossa aktiivisena osallistujana omasta sosiokulttuurisesta kontekstistaan käsiin. Hän muodostaa osittain itse roolinsa oppijana, toimijana sekä vaikuttaa siihen, miten päivähoidon kasvattajat ja muut lapset suhtautuvat häneen. Lapsi omilla sanoilla, mielipiteillä, ajatuksilla ja valinnoilla muokkaa omaa toimintaansa ja lähiympäristönsä. (Hujala ym. 2007, 15–25; Hujala 2002, 60-66.)

2.2 Varhaiskasvatuksen laatu Seinäjoen päivähoidossa

Seinäjoen kaupungissa varhaiskasvatusta toteutetaan perhe- ja sosiaalipalveluiden alaisuudessa. Sen alaisuuteen kuuluvat päivähoido ja esiopetus. Seinäjoen kaupungin päivähoido vastaa lapsiperheiden tarpeisiin antamalla tavoitteellista ja turvallista päivähoidoa ja opetusta moniammatillisena yhteistyönä. Päivähoidoa to-

teuttaa 25 päiväkotia, 27 ryhmäperhepäiväkotia ja noin 160 perhepäivähoitajaa. Vaihtoehtona päivähoitopaikalle on käytössä kotihoidon tuki ja kotihoidon tuen kuntalisä. (Seinäjoen kaupungin päivähoito [viitattu 15.6.2010].)

Seinäjoen päivähoiton laatukäsikirjaa päivitetään joka toinen vuosi. Laadun kehittäminen on pitkäjänteistä, pienin askelin kulkemista. Laatua kehittäessä tärkeimpänä ajatuksena on asiakkaan, eli lapsen ja perheen, tarpeiden tunnistaminen. (Hyvä päivähoito Seinäjoella... 2004, 3.) Kaikkein oleellisimpia periaatteita ja arvoja ovat asiakassuuntuneisuus. Siihen kuuluvat muun muassa lasten ja perheiden kunnioittaminen sekä asiakastyytyväisyys. (Lasten päivähoiton kehittämistarpeet...2006, 5.) Seinäjoen kaupungin varhaiskasvatuksen arvot pohjautuvat päivähoitolaisten vanhemmille ja henkilökunnalle tammikuussa 2006 tehtyyn arvokyselyyn. Arvokyselyn tulosten perusteella tärkeimmiksi arvoiksi nostettiin turvallisuus, välittäminen, rehellisyys, rakkaus ja kehittyminen. (Meirän vasu 2007, 11.) Opinnäytetyömme on osa edellä mainittua päivähoiton laatukäsikirjan päivitystä. Sen kautta lapsille on luotu yksi mahdollisuus kertoa itselleen tärkeistä asioista päiväkodissa.

2.3 Lapsen osallisuus varhaiskasvatuksen laatua määritettäessä

Laatua kuvataan käsitteenä moniulotteiseksi asiaksi, jota tulee tarkastella aina useasta, tutkittavaan aihepiiriin liittyvästä näkökulmasta käsin. Laadun käsitteelle ei ole olemassa yksittäistä kaikenkattavaa teoriaa tai vakiintunutta määritelmää. (Dahlberg, ym. 2003, 87; Hujala ym. 2007, 157; Parrila 2002, 34.) Yleisesti katsotaan, että laatu on sopivuutta käyttötarkoitukseen (Oulasvirta 2007, 86). Monissa yhteyksissä se myös liitetään asiakastyytyvyyteen (Dahlberg ym. 2003, 90; Hujala ym. 2007,157). Laadun määrittelyyn vaikuttaa esimerkiksi se, kenen näkökulmaa halutaan selvittää, kuka määrittystä tekee, sekä millaiset arvot, uskomukset, tarpeet ja pyrkimykset tutkimuksen tekijän taustalla vaikuttaa (Hujala ym. 2007, 157; Erinomainen varhaiskasvatus 2005, 55). Laatu käsitteenä muotoutuukin siinä sosiaalisessa ja yhteiskunnallisessa kontekstissa, jossa sitä tarkastellaan (Nummenmaa 2004, 81).

Laadukas varhaiskasvatustoiminta rakentuu hyvälle perustalle, joka on johdettavissa varhaiskasvatustyötä koskevista laeista, asetuksista ja muista sopimuksista. Tämä laadunmäärittely on eksklusiivista, muut tahot pois sulkevaa, sillä se perustuu vallanpitäjien laatukäsitykseen ja tavoitteeseen. Se luo perustan paikallistason kehittämistoiminnalle. Kukin päivähoitotoimi ja yksikkö valitsevat näiden pohjalta omaan toimintaansa ja paikallisiin olosuhteisiin soveltuvat laatutavoitteet. Paikallistasolla laadunmäärittely ja arviointi tapahtuvat inkluusiivisesti, eri osapuolet mukaan ottavasti. Tällöin mahdollisemman monet ruohonjuuritason eri avainryhmät kuten henkilökunta, vanhemmat ja lapset osallistuvat siihen. (Tauriainen 2000, 31-32.)

Portell ja Malin (2007, 12) katsovat jokaisen tahon määrittelevän omat käsityksensä laadukkaasta varhaiskasvatuksesta. He näkevät varhaiskasvatuksen laadun arjen toiminnaksi, jota varhaiskasvattajat yhdessä vanhempien ja lasten kanssa arvioivat. Vanhempien kohdalla tämä toteutuu esimerkiksi vanhempainilloissa ja varhaiskasvatussuunnitelmakeskusteluissa sekä asiakastytyväisyyskyselyissä. Mutta lasten osalta tämä jää vielä usein toteutumatta. Tähän liittyen Alasuutari ja Karila (2009, 71) kritisoivat varhaiskasvatussuunnitelmaa, viitaten lapsen henkilökohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman laadintaan liittyvään puutteelliseen ohjeistukseen. Kritiikkiä saa osakseen lapsen äänen ja näkökulman kuulumattomiin jäänti varhaiskasvatussuunnitelman arviointilomakkeissa. Lapsen näkemyksille oman henkilöytensä, toimijuutensa tai päivähoitonsa tarkastelijana ei ole sijaa, vaan tulokset ja havainnot tapahtuvat aikuisten toimesta. Näin siitä huolimatta, että suomalainen lainsäädäntö ja varhaiskasvatustoiminnan periaatteet edellyttävät päinvastaista. (Alasuutari & Karila 2009, 83–84, 87; Karlsson 2001, 13–14.) Karlssonin (2001, 10) mukaan lasten osallisuutta voidaan kuitenkin lisätä, vaikuttamalla ammattilaisten lapsikäsitukseen.

2.3.1 Lapsella on oikeus osallistua lapsen lailla

YK:n Lapsen oikeuksien julistuksen mukaan lapsella on oikeus osallistua lapsen lailla ja hänellä on oikeus tulla kuulluksi kaikissa itseään koskevissa asioissa (A 60/1991). Oranen (päivitetty 13.7.2010) katsoo osallisuudella tarkoitettavan lapsen osallistumista itseään koskevien asioiden määrittämiseen, toteuttamiseen ja arvioimiseen. Päivähoidossa lapsen osallisuus tarkoittaa yhteisöön kuulumista ja siihen vaikuttamista. Osallisuus ja itselle merkittävässä yhteisössä toimiminen on yksi kasvun ja identiteetin kehityksen perusedellytyksistä. (Oranen [viitattu 6.1.2010]; Turtiainen 2001, 9, 56.)

Lapsen mahdollisuuteen osallistua varhaiskasvatuksen arviointiin ja laadun kehittämiseen haetaan muutosta valtakunnan tasolla. Sosiaali- ja terveysministeriön tähtäimessä on vuoden 2010 aikana käynnistää varhaiskasvatusta koskeva laaja lainsäädäntöuudistus (Lapsen näkökulma... 2009). Varhaiskasvatuksen uudistamisen linjauksissa (2009, 23, 27–28) korostetaan tarvetta sisällyttää lakiin lapsen oikeus osallisuuteen, mielipiteidensä ilmaisemiseen, sekä kuulluksi tulemiseen itseään koskevissa asioissa.

2.3.2 Lasten kuuleminen lisää heidän mahdollisuuttaan vaikuttaa

Karlssonin (2001,182) mukaan lapsen aktiivinen ja aloitteellinen osallisuus edellyttää sitä, että lapselle annetaan riittävästi tilaa, aikaa ja mahdollisuuksia. Hän toteaa, että usein vain kuulemme, mutta emme keskity aktiivisesti kuuntelemaan lasta. Lapsen saadessa kertoa ääneen ajatuksiaan ja perustellessaan omia näkemyksiään vertaisryhmässä, hänet huomioidaan yksilönä ja ajattelijana. Samalla hänen näkemyksensä tulevat toisten käyttöön. (Riihelä 2000, 156.)

Lasten kuuleminen lisää heidän mahdollisuuksiaan osallistua itseään koskevien asioiden muokkaamiseen. Arjen vuorovaikutuksen keskellä lapsi tulkitsee asioita ja tapahtumia omista lähtökohdistaan käsin. Lasten asioille antamat merkitykset ovat yhtä tosia ja arvokkaita kuin aikuisten, vaikka ovatkin ehkä erilaisia. (Turja

2004, 9–11.) Turja (2004, 11) katsoo, että lasten esittämien näkemysten huomioiminen voi haastaa aikuiset kyseenalaistamaan omia totuttuja ajattelu- ja toimintatapojaan, sekä etsimään niiden tilalle uusia. Tämä on se näkökulma, jota mekin haluamme painottaa omassa tutkimuksessamme. Mielestämme lapsen ääni tai puheenvuoro voi toimia merkittävänä päiväkotityön kehittäjänä, jos sille annetaan mahdollisuus.

2.4 Lapsen arki päiväkotiympäristössä

Päivähoitolaki (L 19.1.1973/36, 1§) määrittelee päiväkodin tilaksi, jossa voidaan järjestää päiväkotihoitoa. Päiväkotitoimintaa voivat ylläpitävät sekä kunta että yksityiset tahot. Päiväkotielämä on pitkälle institutionalisoitu. Samaan ajatukseen viittaa Strandell (1995,18) toteamalla lapsuuden olevan osa yhteiskuntaa – erityisesti lapsi-instituutioiden muodostumisen myötä. Lisäksi Strandell tarkastelee päiväkotia laitoksena, jota ohjaavat samanlaiset periaatteet, kuin muitakin yhteiskunnan laitoksia. Lehtinen (2001, 85) tarkentaakin tämän siten, että päiväkodin arki on erilaisten sääntöjen ja normien rytmittämä.

Koivusen (2009, 9) mukaan ”Hyvä päivähoito rakentuu lapselle turvallisesta arjesta ja päivittäisistä kohtaamisista erilaisissa tilanteissa”. Päivähoidossa jokainen hetki ja tapahtuma on lapselle merkittävä. Lapset kokevat erilaisia kohtaamisia lasten ja aikuisten kanssa. He puuhaavat monenlaisia asioita sekä itsenäisesti että ohjatusti. Toiminta tapahtuu vaihdellen suurryhmässä ja pienryhmissä. Kasvattajalta edellytetään myönteisiä asenteita ja herkkyyttä huomata yksittäinen lapsi kiireen keskellä. Turvallisuus rakentuu muun muassa arjen säännöllisestä rytmistä, säännöistä sekä läsnä olevista aikuisista.

2.4.1 Lapsi toimijana päiväkodissa

Lapsen päivään sisältyvät erilaiset siirtymätilanteet, toimintatuokiot, ulkoilu sekä perushoitotilanteet kuten nukkuminen, ruokailu, pukeminen ja wc-käynti. Lapset oppivat eri tilanteissa sosiaalisia taitoja, neuvottelemaan, sopimaan, pyytämään anteeksi, odottamaan vuoroaan ja jakamaan. Yhteisöön liittyminen edellyttää lapselta toisten huomioimista ja huomioon ottamista, sekä omien tarpeiden ja halujen säätelyn oppimista (Mikkola & Nivalainen 2009, 19). Aikuiselta lapsi odottaa lohdutusta, kannustusta, syliä, esimerkkiä erilaisten arjen taitojen oppimiseen, sekä osallistumista lasten leikkeihin ja peleihin. Näiden kautta aikuinen samalla rakentaa lapsen itsetuntoa.

Lapselta vaaditaan, että hän siirtyy koko ajan itsenäisempään toimintaan. Pienillä lapsilla tämä liittyy etenkin perustoimintoihin kuten pukemiseen, wc-käynteihin, ruokailuun. Esikoululaisilta odotetaan kykyä keskittyä, kuunnella ja noudattaa annettuja ohjeita ja näin alkavan hiljalleen omaksua tulevaa koululaisen roolia. Mikkola ja Nivalainen (2009, 19) painottavat, että lapsi tulisi huomioida yksilönä, mutta samalla myös osana yhteisöä. Lasta ei saisi verrata toisiin lapsiin. Kuitenkin käytännössä kasvattaja saattaa sortua edellyttämään kaikilta ryhmän lapsilta tietyn tason saavuttamista, kiirehtien samalla lapsen yksilöllistä kehittymistä. Kukaan ei välttämättä kysy, onko lapsi jo itse valmis tähän ja minkälaiset asiat edesauttaisivat häntä uuteen kehitysvaiheeseen siirtymisessä.

Kasvattajan tulisi huomioida myös lapsen kiinnostuksen kohteita. Ilman tätä lapsi saattaa turhautua. Turhautuminen näkyy usein lapsilla häiritsevänä käytöksenä tai vetäytymisenä. Jo aivan pienten yksinkertaisten asioiden kautta osallistuminen arjen päätöksiin ja toteutukseen tuo mielekkyyttä lapselle. Itsemääräämisoikeus on sosiaalihuollon asiakaslaissa nostettu merkitykselliseen asemaan (L 22.9.2000/812, 4§, 8§). Tämä oikeus tulisi toteutua myös lapsen päivähoitoarjessa, niissä asioissa joihin hän oman ymmärryksensä mukaan kykenee vaikuttamaan omalla tavallaan. Leikkimispaikan, leikkikaverin, leikkivälineiden valinta, annostellun ruuan määrä lautaselle, lepohetkellä luettava kirja, sekä mielipiteiden esittäminen hankittavista leluista ovat esimerkkejä tällaisista asioista.

2.4.2 Lapselle ominainen tapa toimia

Lapsi ilmentää omaa ajatteluaan ja tunteitaan leikkimällä, liikkumalla, tutkimalla sekä erilaisten taiteellisten ilmaisujen kautta. Itselleen luontaisella tavalla toimiesaan lapsen minäkuva ja hyvinvointi vahvistuvat. Samalla hänen osallisuutensa ympäröivään yhteisöön kasvaa. Lasten kanssa toimiessaan ja keskustellessaan sekä lapsia havainnoidessaan kasvattajalle avautuu kanava lasten maailmaan (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 20.)

Karlsson (2001, 35, 36) toteaa, että lapsiperspektiivin löytymisen ehtona onkin juuri lapselle ominaisten toimintatapojen huomaaminen. Hän jatkaa, että huomioi-
dessaan lapsinäkökulman ja suunnitellessaan lapselle mielekästä toimintaa, joka noudattaa hänelle ominaisia toimintatapoja, tulevat lapsen kyvyt ja taidot uudella tavalla esiin. Hujalan (2001, 130) mukaan esiopetuksen lapsilähtöisessä suunnittelussa korostetaan eri sisältöalueiden opiskelun kytkemistä lapsen luontaiseen tapaan oppia. Tämän periaatteen voi soveltaa muihinkin päiväkodissa toimiviin lapsiryhmiin. Kynä-, paperi- tai pöytätyöskentelyn lisäksi lapsille täytyy antaa mahdollisuus laajentaa omaa tietoaan ympäristöstänsä itselleen ominaisten toimintatapojen kautta.

Wallin (1989, 64, 69-70) viittaa Loris Malaguzzin ajatuksiin siitä, että kasvatuksessa on saatava aikaan lasten kanssa dialogia, eli vuoropuhelua kaikilla alueilla. Malaguzzin mukaan lapset ovat valmiita kohtaamisiin, haasteisiin, tutkimiseen ja fantasiaan. Lapset piirtävät elävästi ja spontaanisti heidän saadessaan piirtää häiriöttä ja vapaasti itse. Lisäksi hän listaa lapsella olevan tarve leikkimiseen, kommunikoimiseen, rytmiin, tilan jäsentämiseen, tunnistamiseen ja tuntemiseen, toistamiseen, mielenpainamiseen, toteuttamiseen, esteettisyyteen, symboliikkaan sekä motoriikkaan. Malaguzzi toivoo, että aikuiset saisivat lapsissa olevan luovuuden kultakaivoksen kullan kimaltamaan.

3 TUTKIMUKSEN VIITEKEHYS

3.1 Laadullinen tutkimus lasten omassa toimintaympäristössä

Laadullisen eli kvalitatiivisen tutkimusotteen pohjana on eksistentiaalis-fenomenologis-hermeneuttinen tieteenfilosofia (Metsämuuronen, 2008, 14). Tutkimuksen teon kannalta fenomenologisessa ja hermeneuttisessa ihmiskäsityksessä ovat keskeisiä kokemuksen, merkityksen ja yhteisöllisyyden käsitteet (Laine 2001, 26). Luonteeltaan laadullinen tutkimus on kokonaisvaltaista tiedon hankintaa, jossa aineistoa kerätään luonnollisissa, aidoissa tilanteissa. Siinä suositaan menetelmiä, joissa tutkittavien näkemykset ja ääni pääsevät esille. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 164.) Oman tutkimusaineiston keräsimme lasten omassa toimintaympäristössä päiväkodissa. Käyttämämme photovoice- ja sarjakuvapiirtämismenetelmien avulla päivähoidon ensisijainen asiakas, lapsi, sai kertoa mitkä asiat ovat hänelle tärkeitä omassa päivähoitoarjessaan. Menetelmiä avaamme tarkemmin luvussa 4.

Laadullisessa tutkimuksessa ei pyritä tilastollisiin yleistyksiin. Sen sijaan tavoitteena on, että henkilöt joilta tietoa kerätään, tietävät tutkittavasta ilmiöstä mahdollisimman paljon tai heillä on siitä kokemusta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 85.) Kirmanen (1999, 201) toteaa lasten haastattelun onnistumiselle olevan olennaista, että käytettävät menetelmät suunnitellaan huolella ja niitä kokeillaan käytännössä ennen todellisen tutkimusaineiston keruuta. Hän katsoo, että tällä tavoin saadaan selville erilaisten kysymysten toimivuus. Näin olemme toimineet myös omassa tutkimuksessamme.

Fenomenologia. Fenomenologiassa tarkastellaan sitä, miten ihmisen tietoisuus konstituoii eli rakentaa ja jäsentää ulkomaailmaa (Saarinen 2002, 225). Tutkimuksessamme lapset antavat omille päiväkotikokemuksilleen merkityksiä. Näitä merkityksiä he ovat kartuttaneet vuorovaikutuksessa muiden lasten ja aikuisten kanssa.

Päiväkoti yhteisössä merkitykset ovat siellä toimivien yksilöiden välisiä ja heitä yhdistäviä. Näin olleen tutkimuksessamme jokaisen lapsen kokemus ilmentää myös jotain yleistä. (Laine 2001, 26-28.) Mielenkiintomme kohdistuu siis siihen, miten lapsi jäsentää päiväkotiympäristöä omista lähtökohdistaan käsin.

Eksistentialismi. Eksistentialismissa, joka on fenomenologian sukulaissuuntaus, tarkastellaan millainen tietoisuuden olemassaolo on yleisesti. Siinä merkittävää on ihmisen tarkastelu situaatiossa eli tilanteessa ja lähtökohtana on ihmisen subjektiivisesti kokema tietoisuus. (Saarinen 2002, 224, 231–237.) Eksistentialistinen ote tutkimuksessamme näkyy siinä, että tarkastelemme lasta suhteessa päiväkotiympäristöön, irrottamatta häntä siitä yhteydestä. Lisäksi näemme, että kukin tutkimukseen osallistuva lapsi on oma subjektiivinen itsensä ja omaa oman yksilöllisen ja yksityisen tietoisuuden. Saarisen (2002, 238) sanoja mukaillen, lapsi on omana itsenään ehdottoman ainutlaatuinen.

Hermeneutiikka. Vilkan (2005, 146) mukaan hermeneuttisessa metodissa sosiaalinen todellisuus tulee näkyviin merkitysten kautta. Siinä tavoitteena on etsiä ihmisen ilmaisulle mahdollisimman oikeaa tulkintaa. Lapset kuvaavat omia kokemuksiaan ja niihin liittyvää ymmärrystä omalla tavallaan. Tutkijoina olemme pyrkineet refleктоimaan, teemoittamaan ja käsitteellistämään näitä merkityksiä. (Laine 2001, 29-30.) Hermeneutiikassa ymmärtäminen on mahdollista ainoastaan asettamalla omat ennako-odotukset koetukselle. Tehtävänä on siirtää merkitys yhdestä maailmasta toiseen. (Gadamer 2004, 41, 64.) Tutkimuksessamme tämä näkyy lasten antamien merkitysten siirtämisessä aikuisten maailmaan. Tutkijoina jätämme ennako-odotuksemme sivuun ja annamme tilaa lapsen omalle tulkinnalle, jota voimme sitten peilata aiemmin tutkittuun tietoon hyvästä päivähoidosta. Kuitenkin ymmärrämme sen, että oma persoonallisuutemme ja tunteemme vaikuttavat tutkimukseen (Brotherus 2004, 264).

3.2 Arviointitutkimuksen piirteet omassa työssämme

Arviointi on järjestelmälliseen tiedonkeruuseen ja analyysiin pohjautuvaa toiminnan arvon määrittelyä. Arvioinnilla tavoitellaan välittömästi soveltamiskelpoista tietoa päätöksenteon tueksi. Arvioinnissa tutkimuksellisia menetelmiä ja tekniikoita sovelletaan arvioivassa tarkoituksessa. Instituutioperustaltaan arviointi on tutkimusta, joka voidaan tilata tarpeen mukaan ja siinä kysytään miten onnistunutta toiminta on. Usein arvioinnissa kiinnostuksen kohteena on asiakastyytyväisyys tai arvioitavien palvelujen asiakkailleen tuottamat hyödyt. (Vuorela 1997,11-12, 46.)

Vaikka tutkimuksemme ensisijaisena tavoitteena on lapsen näkökulman esiintuominen, saamme sivutuotteena selville, miten käyttämämme menetelmät soveltuvat hyödynnettäviksi tähän tarkoitukseen. Virtasta (2007, 25) mukaillen voidaan todeta tutkimuksemme täyttävän arviointitutkimuksen kriteereitä. Ensinnäkin tutkimuksessa tavoitellamme havaintojen ja johtopäätösten tekemistä arvioitavan kohteen eli lapsen osallisuuden ja kuulemisen parantamisalueista. Tutkimuksen voidaan katsoa tapahtuvan itsearviointina siksi, että vaikka tutkimusta tehdessämme edustamme Seinäjoen ammattikorkeakoulua, olemme kuitenkin molemmat Seinäjoen päivähoiton työntekijöitä ja katselemme siten asioita organisaation sisältä käsin.

Tutkimukseemme sisältyvät myös arvioinnin eri roolit. Itse toimimme arvioinnin tekijöinä. Arvioinnin tilaajana eli toimeksiantajana voidaan nähdä Seinäjoen ammattikorkeakoulu, vaikka varsinainen tutkimusaihe onkin noussut Seinäjoen päivähoiton taholta. Arvioinnin kohteena ovat lasten laatu näkemykset päivähoitossa ja lasten näkemysten kartoittamiseen käytettävien menetelmien arviointi. Lasten laatu näkemysten kartoittamisesta on tehty kirjallinen sopimus Seinäjoen päivähoiton, Seinäjoen ammattikorkeakoulun ja tutkijoiden kesken. Tulokset analysoidaan ja niitä voidaan hyödyntää Seinäjoen päivähoiton laatu työssä sekä lasten osallisuutta lisäävinä menetelminä. (Virtanen 2007, 25.)

3.3 Aikaisempia lapsinäkökulmaa tavoittavia tutkimuksia

Kotimaista tutkimusta varhaiskasvatuksen laadusta on vielä melko niukasti olemassa (Portell & Malin 2007,13). Etenkin lasten omia, päivähoitokasvatusta koskevia kokemuksia on Hujalan ym. (2007, 167) mukaan tutkittu hyvin vähän. Usein lasten näkökulmaa tavoittelevat tutkimukset ja laadunmäärittelyt perustuvatkin varhaiskasvatuksen asiantuntijoiden käsityksiin lapsille tärkeistä asioista (Tauriainen 2000, 52). Osaltaan tätä selittää esimerkiksi Turtiaisen (2001, 19) mainitsema haasteellisuus saada luoduksi tutkimuskäytäntöjä, jotka entistä paremmin tuovat lasten näkemykset esille.

Hännikäinen (1997, 75) osallistui pohjoismaiseen tutkimukseen, jossa tavoiteltiin lasten näkökulmaa lasten elämän laadusta päiväkodissa. Tutkimus toteutettiin pääosin havainnoimalla lapsia. Lisäksi haastateltiin yksittäisiä lapsia ja kasvattajia. Tutkimuksessa havainnoitavana olivat lapsen tapa asennoitua ja sitoutua ympäristönsä tutkimiseen ja leikkiin, lapsen toiminnan luovuus sekä tapa olla vuorovaikutuksessa muiden päiväkodissa olevien ihmisten kanssa. Tutkimuksesta esiin nousivat lasten oman toiminnan ja suunnittelun mahdollistamisen tärkeys, keskinäisen vuorovaikutuksen merkitys, sekä se, että lasten sallitaan ja heitä kannustetaan luomaan omia merkityksiä eri toiminnoille. (Hännikäinen 1997, 76-77, 81 – 82.)

Kankaanranta (1998, 129) tutki päiväkodin toimintaa lasten näkökulmasta portfolioyöskentelyn avulla. Kiinnostuksen kohteena tutkimuksessa oli, millaisia asioita lapset portfolioistaan poimivat arvioitavakseen. Kokemuksiaan kuvaamalla lapset esittelivät itselleen merkityksellisiä kokemuksia sekä arvioivat päiväkodin toimintaa. Lapset painottivat arvioinneissaan omaehtoisuuden merkitystä, toivoivat itselleen enemmän päätösvaltaa niin toiminnan sisältöihin kuin toteuttamistapoihin. Lasten keskinäinen yhdessäolo ja toimiminen nousivat olennaiseksi osaksi päiväkodissa viihtymistä. (Kankaanranta 1998, 157-158, 166.)

Tauriainen (2000) toteutti tutkimuksen, jossa hän tavoitteli henkilökunnan, vanhempien ja lasten laatu näkemyksiä erityisen tuen tarpeessa olevien lasten integroidussa päiväkotiryhmässä. Lasten näkemyksiä hän kartoitti haastattelun keinoin.

Lisäksi hän käytti apunaan lasten päiväkotitoimintoja symboloivia valokuvamaisia tai piirrettyjä kuvia, joita ryhmä muutoinkin käytti päivittäin päiväkodin arjessa viestinnän selkeyttämiseen. Lapset saivat ryhmitellä kuvat mieluisiin ja epämieluisiin. Lajittelun jälkeen he saivat perustella valintansa. Tauriainen jakaa tutkimustulokset lasten laatukäsityksistä viiteen teemaan, joista osa oli myönteisiä ja osa kielteisiä asioita osoittavia. Teemoista vahvimmin nousivat positiivisina asioina esiin lasten keskinäiset leikit ja toiminnot, sekä vapaus suunnitella itse omaa toimintaansa. (Tauriainen 2000, 148–149, 215.)

Parrilla (2002, 76-77) kokoaa aikaisimpiin tutkimuksiin viitaten, lasten päivähoitotyytyväisyyttä edistäviksi asioiksi edellä mainittujen lisäksi leikin mahdollistumisen niin ajan kuin kaverien suhteen sekä liikkumatilaa. Myös mahdollisuus rajumpiinkin leikkeihin, hyvä ruoka ja helposti lähestyttävät, mutta kuitenkin riittävän jämpitit aikuiset tulevat hänen koonnissaan esiin. Omassa tutkimuksessaamme photovoice- ja sarjakuvapiirtämismenetelmät toimivat uudenlaisina lapsilähtöisinä keinoina kuulla lasta. Niissä lapsi toimii pääaktiivisena toimijana. Hän on itse valinnut kuvattavat kohteet päiväkodin arjessa, ottanut kuvat ja määrittänyt kuviensa merkitykset. Tutkijoina meidän roolimme on ollut etsiä lasten itselleen tärkeiksi nostamista asioista yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia. Aineistonkeruuvaiheessa olemme pyrkineet välttämään aikuisen tulkintaa.

3.4 Lapsuustutkimus huomioi lapsen näkökulman

Suomessa varhaiskasvatuksen piirissä lapsiin kohdistuvasta tutkimuksesta käytetään käsitettä lapsitutkimus. Yhteiskunnallisesti painottuneessa varhaiskasvatuksessa käsite saa muodon lapsuustutkimus. Lapsitutkimus on monitieteellinen lähestymistapa lapsen maailmaan. (Brotherus 2004, 52.) Sen yhteydessä on ollut vahvasti esillä kysymys siitä, millä tavoin tutkijan on mahdollista tavoittaa lapsen näkökulma ja tulkita lapsen maailmaa (Nummenmaa 2001, 36). Lapsi tutkimuksen informanttina merkitsee, että lapsi on tutkimuksessa oman kulttuurinsa tiedonantaja ja edustaja (Brotherus 2004, 53, Christensen & James 2000, 2 mukaan). Lapsilla on oma ääni, joka tulee ottaa vakavasti. Heitä tulee huomioida tasavertaisena

keskustelussa, päätöksenteossa ja lapsuuden ymmärtämisessä. (Dahlberg, Moss & Pence 2003, 49- 50.)

Lapsiperspektiivin löytäminen edellyttää lapsille ominaisten toimintatapojen huomaamista. Tämä onnistuu vain kehittämällä menetelmiä, jotka sopivat lasten maailman analysoimiseen. Lapsen näkökulman huomiotta jättäminen voi vaikuttaa ratkaisevasti tutkimustuloksiin, sillä tällöin saattaa kuva lapsesta muodostua yksipuoliseksi ja jopa virheelliseksi. Lapsinäkökulman huomioiminen ja lapselle mielekkään toiminnan suunnittelu nostaa lapsen kyvyt ja taidot uudella tavalla esille. Tämä ei kuitenkaan tarkoita aikuisen näkökulman hylkäämistä, vaan molempien näkemyksiä tarvitaan tasavertaiseen ja yhteisölliseen tarkasteluun. (Karlsson 2001, 35-38.)

3.5 Haastattelu lapsen näkökulman tavoittajana

Lapsen mielipiteiden, kokemusten, ajatusten ja tarpeiden tavoittamiselle on olemassa erityyppisiä menetelmiä. Ne ottavat eritasoisesti huomioon lapsen kokemukset. Lapsen laatu näkemyksiä voidaan tavoitella suoraan lapselta, haastatteleamalla tätä tai kuuntelemalla lasten keskusteluita. Välillisissä menetelmissä tietoa haetaan havainnoimalla lasta ja tämän toimintaa tai tuotoksia, tai pyytämällä tätä muistelemaan aiempia kokemuksiaan. Epäsuorissa menetelmissä muut ihmiset, kuten henkilökunta, arvioivat lapsen kokemuksia tai arvottavat niitä omaan asiantuntijakäsitykseensä pohjaten. Lapsilähtöinen tiedon hankinta edellyttää aikuiselta avointa, arvostavaa ja ennakkokäsittetöntä asennetta (Tauriainen 2000, 51, 57, 148; Turja 2004, 11-12.)

Turtiainen (2001, 53) toteaa lasten ja aikuisten haastattelemisesta löytyvän paljon yhtäläisiä sääntöjä. Tähän toteamukseen vedoten uskaltaudumme jatkossa soveltamaan Hirsjärven ja Hurmeen (2008) sekä Hirsjärven ym. (2009) yleisesti haastattelua käsittelevää aineistoa lapsen haastattelun kuvaamiseen. Haastattelu on tiedonkeruumenetelmänä käytetyimpiä, näin etenkin laadullisissa tutkimuksissa. Siinä korostuu lapsen aktiivinen ja merkityksiä luova osallisuus. (Hirsjärvi & Hurme

2008, 34 – 35, 42 – 44; Hirsjärvi ym. 2009, 205, 207.) Haastattelu on vuorovaikutustilanne, jossa kieli ja käsitteet sekä lapsen asioille luomat merkitykset ovat keskeisessä asemassa (Hirsjärvi & Hurme 2008, 41, 48 – 49). Kuitenkin myös tutkijan läsnäolo, tulkinta ja tapa esittää kysymyksiä heijastuvat tilanteeseen sekä lapsen vastauksiin. (Rubin & Rubin 2005, 27). Tutkijana antaessamme lapselle tilaa ja mahdollisuuksia, hän kykenee omalla tavallaan kertomaan itseensä liittyvistä asioista (Rusanen 2008, 44).

Nurmiranta, Leppämäki ja Horppu (2009, 40) toteavat viisivuotiaan lapsen sanavaraston sisältävän noin 2000 ja kuusivuotiaan yli 10 000 sanaa. Pieni lapsi ajattelee konkreettisesti, eikä osaa aikuisen tavoin hahmottaa abstrakteja asioita, kuten aikaa (Kirmanen 1999, 199). Lapsen ajattelua voi tukea havainnollistamalla keskusteluaiheita esimerkiksi kuvin tai esinein. Kuitenkin silloin tulee huomioida, että lapsi varmasti ymmärtää kuvien symbolisen merkityksen samalla tavoin kuin aikuinen. Lapsen itseilmaisua voi tukea antamalla mahdollisuuden piirustusten, kuvien tai elekielen käyttöön. (Tauriainen 2000, 148–149; Turja 2004, 29.)

4 TUTKIMUKSEN MENETELMÄT JA TOTEUTUS

4.1 Lähtökohdat, tutkimuskysymykset ja merkittävyys

Aiheen opinnäytetyöhömmme saimme hanketilauksena Seinäjoen päivähoidon aluejohtajalta. Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan kunnan varhaiskasvatustyötä arvioivaa laatukäsikirjaa tulisi säännöllisin väliajoin päivittää. Seinäjoen alueella on aloitettu päivähoiton laatukäsikirjan tarkistus. On todettu, että päivähoiton laadun arviointi ”arvosalkussa” lähes kaikki indikaattorit eli mittarit ovat aikuislähtöisiä. Näkemyksiä on kerätty hallinnolta ja varhaiskasvatuksen ammattilasilta. Varhaiskasvatusta toteutettaessa ja arvioitaessa myös lapsia ja heidän vanhempiaan pitäisi kuulla. Käytännössä lasten ääni jää kuitenkin suurelta osin kuulematta. Seinäjoen päivähoitossa halutaan tähän muutosta.

Tutkimuksemme tarkoituksena on tuoda lapsen ääni ja puheenvuoro näkyvämmäksi päivähoiton arvioinnissa siten, että lapsen ääni saadaan kuuluviin mahdollisimman suoraan lapselta itseltään. Näin lapsella on mahdollisuus vaikuttaa omaan päivähoitoarkeensa ja sen laadukkuuteen. Tavoitteena on tuottaa tietoa, jota voidaan hyödyntää Seinäjoen päivähoiton laadun kehittämiseksi. Samalla tuomme uusia keinoja lapsen mielipiteen kuulemiseen varhaiskasvatuksessa.

Tutkimuskysymyksiä on:

1. Millaisia asioita lapsi nostaa itselleen tärkeiksi päivähoitossa
2. Millä tavalla photovoice- ja sarjakuvapiirtämismenetelmä tukevat lapsen näkemyksen esille tuontia.

Opinnäytetyöprosessin sisältämä laadullinen tutkimus toteutettiin kahdessa eri Seinäjoen päiväkodissa 5–6-vuotiaiden ryhmässä. Tutkimukseen osallistui kahdesta eri päiväkodista lapsia yhteensä 40, iältään 5–6 vuotta, joista tyttöjä oli 23 ja

poikia 17. Photovoicemenetelmään osallistuivat kaikki lapset. Sarjakuvapiirtämismenetelmään osallistui yhteensä 33 lasta, joista tyttöjä oli 18 ja poikia 15.

Vaikka laadullisen tutkimuksen ensisijainen tavoite ei olekaan yleistettävyyden, halusimme tutkimukseemme laajan otannan yleistettävyyden vuoksi. Tämä siksi, että opinnäytetyömme tulokset tulevat Seinäjoen päivähoiton laatutyöryhmään käyttöön. Tutkimusaineiston keräsimme harjoittelujemme yhteydessä. Toinen tutkija suoritti *valtaistavat sosiaalityön menetelmät* -harjoittelua ja toinen *psykososiaaliset ja vuorovaikutukseen perustuvat sosiaalityön menetelmät* -harjoittelua. Harjoittelujen toteutukset vaikuttivat osaltaan tutkimusotannan laajuuteen, sillä tutkimus limi-tettiin yhteen harjoittelun tavoitteiden kanssa. Yhtenä tavoitteena harjoitteluisamme oli että, jokaisella lapsella on halutessa yhtäläinen oikeus osallistua järjestettyyn toimintaan.

Opinnäytetyön punaisena lankana toimii lapsilähtöisyyden käsite, siltä osin kuin se viittaa lapsen äänen, mielipiteen, ajatusten ja ideoiden kuuntelemiseen, puheenvuoron antamiseen sekä lapsen osallisuuden hyödyntämiseen päiväkotitoiminnan kehittämisessä. Tutkimuksessamme emme tavoitelleet varhaiskasvatusalan ammattilaisten näkemyksiä laadukkaasta päivähoitosta, eikä tutkimuksessa tarkas-teltu päiväkodin toimintoja itsessään.

Mielestämme tutkimus on merkittävä sillä se antaa mahdollisuuden tehdä lapsen ääntä näkyväksi. Tutkimuksen kautta lapsella on omaan ryhmäänsä ja päiväkotiin vaikuttamisen lisäksi merkittävää vaikutusvaltaa Seinäjoen päivähoiton laatutyön kehittämiseen, eli tätä kautta vaikutusta yhteiskuntaan. Tutkijoina olemme oletta-neet lapsen hyötyvän saadessaan jakamatonta huomiota aikuiselta photovoice- ja sarjakuvapiirtämismenetelmien kautta. Samalla lapsi saa toimia itselleen ominai-sesti, sekä hänen luovuuttaan tukevalla tavalla. Seinäjoen ammattikorkeakoulussa on nostettu asiakkaiden osallisuuden vahvistaminen tärkeäksi (Toikko 2005, 10; Toikko 2010). Samaa asiaa korostetaan myös Seinäjoen päivähoitossa.

4.2 Eettiset kysymykset lasten näkemyksiä kartoitettaessa

Opinnäytetyömme kaikissa vaiheissa pyrimme rehellisyyteen, huolellisuuteen sekä tarkkuuteen niin tutkimustyössä, tuloksia tallennettaessa, esitettäessä että tutkimusta ja sen tuloksia arvioitaessa. (AMK-tutkinnon opinnäytetyöohje. 2008, 22; Hyvä tieteellinen... 2002, 3.) Koska tutkimuksemme kohdistui päiväkotiiin eli viralliseen instituutioon, tutkimuslupaa anoimme Seinäjoen sosiaali- ja terveyslautakunnalta (LIITE1).

Ruoppilan (1999, 26) mukaan lasten tutkimiseen liittyy monia erityiskysymyksiä tutkimusten ongelmanasettelusta, tutkimusmetodiikasta ja havaintojen tulkinnasta. Tutkijoina olemme pyrkineet kunnioittamaan lasten intymiteettiä ja yksilöllisyyttä. Samalla olemme tiedostaneet tutkimukseen liittyvän vallankäytön, esimerkiksi liittyen tutkimuksen aiheen vallintaan, tutkimuksen tuottamien havaintojen tulkintaan, sekä tutkimuksesta tiedottamiseen. (Ruoppila 1999, 26.) Tutkimukseen suostumisista tiedustelimme kirjallisesti lasten vanhemmilta, mutta viimekädessä lapset päättivät itse tutkimukseen osallistumisesta (LIITE 2). Aineistokeruun eri vaiheissa lasten ja tutkijoiden välisessä vuorovaikutuksessa lapset viitoittivat käsiteltävät teemat. Aineiston analyysivaiheessa lasten tunnistetiedot häivytettiin koodauksen avulla. Näin myös raportissa säilyy lasten anonymiteetti. Lasten tunnistettavuuteen liittyen emme ole raportissa tuoneet esille myöskään päiväkotien ja lapsiryhmien nimiä.

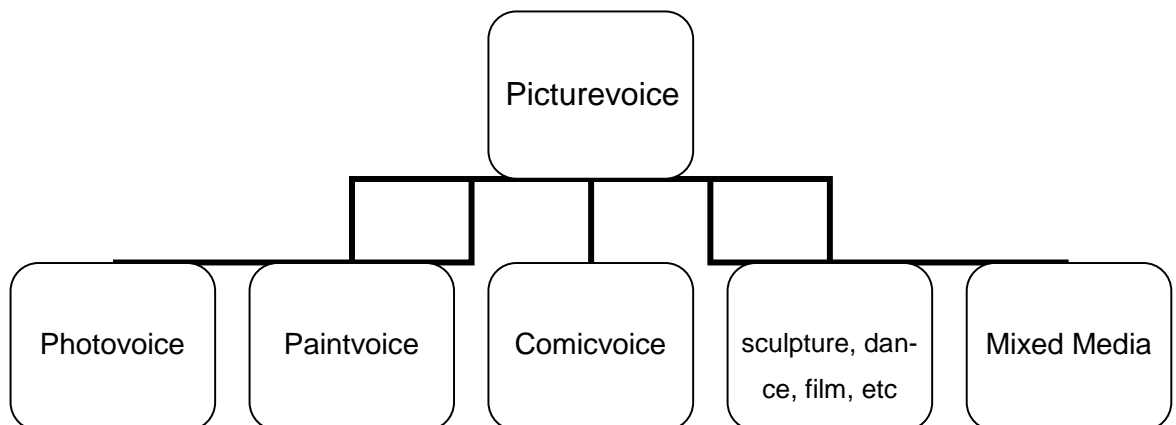
4.3 Photovoice menetelmänä tuo valokuvan kautta yksilön äänen esille

Photovoicea käytetään sekä kotimaassa että ulkomailla yhteiskunnan heikompiosaisten ihmisten valtaistamiseen. Photovoice-menetelmässä valokuvauksen tavoitteena on tuoda esille myönteisiä sosiaalisia muutoksia yhteiskunnan syrjäytyneiden ihmisten elämään. Tätä toteutetaan kouluttamalla ihmisiä valokuvausmenetelmän kautta ilmaisemaan itseään, ajamaan omia oikeuksiaan ja hankkimaan itselleen elantoa. Valokuvauksen avulla yksilöt rohkaistuvat ilmaisemaan itseään ja puhumaan oman elämänsä haasteista, murheista, toiveista ja peloista. Ihmisen elämästä voi kertoa vain ihminen itse. Valokuvan kautta ihmisen todellisuus on

mahdollista saada heijastettua muidenkin nähtäville. (Photovoice [viitattu 11.8.2010].)

Photovoicemenetelmässä kamera annetaan henkilöille, joilla ei yleensä ole mahdollisuutta oman mielipiteensä esilletuontiin. Kuvien ottajat itse määrittävät tavan kuvata ja esitellä omaa elämäänsä. Kuvaamisen jälkeen heillä on mahdollisuus kertoa kuvien taustalla olevat tarinat ja ajatukset. Kerronnan ja dokumentoinnin kautta katsoja pääsee kurkistamaan maailmaa kuvaajan näkökulmasta käsin. Menetelmänä photovoice soveltuu käytettäväksi esimerkiksi sellaisten ryhmien ja henkilöiden kanssa, joilla on ongelmia oppimisessa ja ymmärtämisessä tai muuten vaikeuksia ilmaista näkemyksiään muille. Yksilöllisen näkökulman lisäksi photovoicemenetelmällä pyritään yhteisöjen vahvuuksia, heikkouksia ja huolenaiheita kuvaamalla saamaan aikaan yhteiskunnallista ja kriittistä keskustelua valtaapitävien henkilöiden parissa. Menetelmää voidaan hyödyntää muun muassa tutkimukseen, palveluiden arviointiin, tarvekartoitukseen tai palautteen antamiseen. (Photovoice menetelmänä, [viitattu 5.7.2010].)

Picturevoice. Photovoice on alakäsite, joka sijoittuu picturevoice- käsitteen alle muiden erilaisten yksilön ääntä esiintuovien menetelmien rinnalla. Seuraava Bairdin (2009) kaavio selkeyttää tätä asetelmaa.

Kuvio 1. Picturevoicen hierarkia. (Baird 2009)

Yksi picturevoicen alakäsite on comicvoice, joka menetelmänä viittaa sarjakuvien piirtämiseen tai niiden sanoittamiseen. Menetelmää on käytetty muun muassa kouluissa terveystietoisuudessa sekä opetuksessa syventämään oppimista. (Baird 2009). Omassa tutkimuksessa olemme hyödyntäneet sarjakuvia aineistonkeruussa. Siinä tutkimusmenetelmästä olemme käyttäneet nimitystä sarjakuva-piirtämismenetelmä. Seuraavaksi tarkastelemme sarjakuvaa yleisesti ja sen käyttötapoja.

4.4 Sarjakuva menetelmänä toimii kehitysviestinnän välineenä

Sarjakuva. Scott McCloudin (1993, 9) mukaan sarjakuvalla tarkoitetaan laajasti ilmaistuna ennalta suunnitellussa järjestyksessä olevia rinnakkaisia kuvallisia tai muita ilmauksia. Sillä pyritään informaation välittämiseen tai esteettisen vaikutelman aikaansaantiin lukijassa. Sarjakuvaa ei kuitenkaan voi määrittellä yksiselitteisesti, vaan sen määrittely muokkautuu jatkuvassa prosessissa eri aikakausien myötä. (McCloud 1993, 9, 23.) Sarjakuva saa kerronnallisen äänensä tekstin muodossa. Lisäksi teksti voi osallistua piirroksen myötä visuaalisena elementtinä. Tiivistetty teksti kiteytettynä kuvaan auttaa muistamisessa ja mieleen palauttamisessa. (Koivunen 2008, 8.)

Sarjakuvia hyödynnetään monenlaiseen tarkoitukseen. Leif Packalén, Maailman Sarjakuva-järjestön puheenjohtaja, kertoo sarjakuvien käytöstä kehitysapuprojekteissa. Järjestön taholta paikallisia kansalaisjärjestöaktiiveja koulutetaan kehitysmaissa piirtämään sarjakuvia, joita käytetään seinäjulisteina. Kuvilla pyritään viemään informaatiota ihmisille, joilla ei muuten ole pääsyä valtamediaan ja sen sisältöihin. Tällä tavalla pyritään lisäämään paikallista keskustelua yhteiskunnassa esiintyvistä epäkohdista ja epäoikeudenmukaisuudesta. Näin paikallisille ruohonjuuritason ihmisille annetaan keino vaikuttaa yhteiskuntaan. (Keränen 2010.)

Leif Packalén katsoo sarjakuvan voivan toimia kehitysviestinnän välineenä (Eronen 2008). Omassa aineistonkeruussamme tarkoituksenamme on kerätä lapsilta näkemyksiä päivähoitosta. Saatua informaatiota käytetään jatkossa Seinäjoen

päivähoidon laatutyössä. Näin myös lasten tekemät sarjakuvat pääsevät toimimaan kehitysviestinnän välineenä.

Toisella meistä tutkijoista on aiempaa omakohtaista kokemusta sarjakuvatyöskentelyn hyödyntämisestä lasten parissa. Olleessaan kehitysyhteistyössä Afrikassa hiv- ja aids orpolasten parissa, hän sai koulutusta sarjakuvien hyödyntämiseen lasten ajatusten ilmaisun välineenä. Koulutuksessa opeteltiin sarjakuvien tekemistä, sekä sitä miten niiden piirtäminen opetetaan lapselle. Koulutuksen jälkeen palattiin kentälle omien asiakkaiden pariin, jossa saatu koulutus hyödynnettiin välittömästi. Suurin osa lapsista oli ala- ja yläkouluikäisiä.

Photovoice- ja sarjakuvapiirtämismenetelmien hyödyntämisestä päivähoito ikäisten lasten näkemysten kartoittamiseen emme ole löytäneet aineistoa. Tämän vuoksi olemme itse soveltaneet menetelmiä omaan tutkimukseemme sopivaksi. Käytännön sovellus näkyy tarkemmin toteutukseen selvittelyssä luvussa 6.

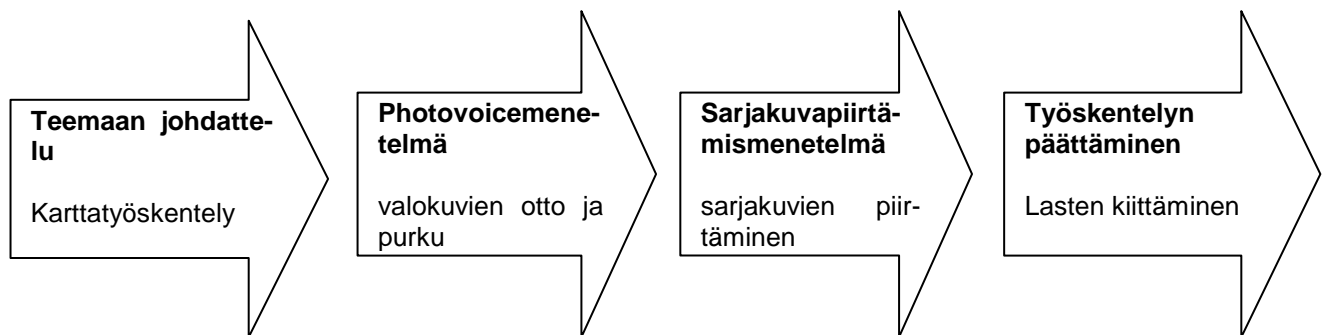
4.5 Tutkimuksen alkuvalmistelut ja toteutus

Tutkimusluvan saimme Seinäjoen sosiaali- ja terveyslautakunnalta maaliskuussa 2010. Tämän jälkeen kävimme tutustumassa päiväkoteihin, jossa tutkimus toteutetaan. Kerroimme silloin ryhmien aikuisille tutkimustyöstämme ja annoimme jaettavaksi lupa-anomukset vanhemmille. Menetelmiä testasimme käytännössä ennen tutkimuksen toteutusta omissa päivähoitoryhmissä työpaikoillamme ja lisäksi omilla lapsillamme. Näin saimme kokemusta miten lapsia kannattaa valmistella photovoice- ja sarjakuvapiirtämismenetelmiin. Samalla myös saimme vihjeitä kysymysten asetteluun ja lasten keskittymiskykyyn. Tätä kokeiluaineistoa emme tallentaneet eikä sitä käytetä tässä tutkimuksessa.

Tutkimuksemme toteutettiin huhti-toukokuussa 2010 kahdessa Seinäjoen päiväkodissa, 5–6-vuotiaiden ryhmässä. Aineistoa kerättiin 40 lapselta photovoice- ja sarjakuvapiirtämismenetelmiä hyödyntäen. Kumpikin meistä tutkijoista toimi omassa tutkimusryhmässään eri päiväkodissa. Työskentelyn edetessä kävimme koko ajan vuorokeskustelua siitä, miten kumpainenkin on omassa ryhmässään toiminut.

Näin varmistimme, että tutkimusaineisto kerätään mahdollisimman yhdenmukaisesti. Lisäksi saimme toinen toisiltamme käytännön vinkkejä eri tilanteisiin. Tutkimuksen toteutuksessa tarkoituksenamme oli mahdollisimman vähän häiritä tai häitätä päiväkodin ryhmän normaalia päivärytmiä. Aineistonkeruutuokioiden integroitiin normaalin päiväohjelmaan. Tutkimustilanteiden onnistumiseksi kiinnitimme huomiota tutkimustuokioiden puitetekijöihin, kuten toteutuksen ajankohtaan ja rauhalliseen toimintaympäristöön.

4.6 Aineiston keruun eri vaiheet - ”Tultiin tekemään kirjaa...”

Kuvio 2. Aineistonkeruuvaiheet

Ensimmäinen päivä kului tutustuessa lapsiin ja ryhmän aikuisiin, ryhmän päivärytmiin ja erilaisiin toimintatapoihin. Pääpaino oli lapsissa. Tavoitteenamme oli luoda kontaktia ja luottamuksellista suhdetta lapsiin ja opastaa heitä heti alusta omaksumaan asemansa päivähoitoarkensa asiantuntijoina. Lapsille osoitettiin arvostusta kohtaamisissa asettautumalla fyysisesti samalle tasolle keskusteltaessa heidän kanssaan, katsomalla silmiin ja kuuntelemalla aktiivisesti.

Johdattelu teemaan karttatyöskentelyn avulla. Aineiston keruun alkuvaiheessa lapset viritettiin tutkimusteemaan kokoamalla yhdessä lasten kanssa *karttaa* lasten oman ryhmän käytössä olevista tiloista päiväkodissa. Lapsia pyydettiin esittelemään eri huoneita ja kertomaan mitä he niissä puuhastelevat. Samalla kirjasimme lasten ajatuksia paperille. Karttatyöskentelyn esittelimme lapsille kertomalla heille tulleemme tekemään kirjaa. Kirjaa konkretisoitiin lapsille näyttämällä malliksi valmiista ammattikorkeakoulun opinnäytetyötä. Kirjan aiheena kerrottiin olevan lapsille mieleiset asiat päiväkodissa. Suurena ongelmana vain oli, että emme itse ole lap-

sia, siispä emme myöskään voi tietää mitkä asiat lapsille ovat mieluisia. Tähän pyysimme apua lapsilta. Toiminta tapahtui pienryhmissä. Tavoitteena oli antaa lasten ilmaista päiväkodin arkiset tapahtumat omasta näkökulmastaan. Näin heidän äänelle annettiin tilaa jo tutkimuksen alkuvaiheessa. Lapset innostuivat heti kertomaan asioita ja ne kirjattiin ylös saman tien. Koimme heidän olevan mielisään jakamattomasta huomiosta ja siitä, että heidät nostettiin asiantuntijan asemaan.

Photovoice ensimmäisenä työvaiheena. Photovocimenetelmässä lapselle annettiin digikamera, jolla hän sai ottaa 8 kuvaa itselleen tärkeistä asioista päiväkodissa. Kameran käyttö esiteltiin kädestä pitäen ja tämän jälkeen lapsi pääsi kuvaamaan. Kiersimme yhdessä paikat, joissa lapsi halusi kuvata. Kuvien oton jälkeen istuimme alas katsomaan kuvat yksitellen. Jokaisen kuvan kohdalla kysyttiin mitä siinä on ja mitä lapsi haluaa siitä sanoa. Keskustelu äänitettiin. Lapsen mainitsemista asioista esitettiin uusia avoimia kysymyksiä. Jatkoimme näin kunnes lapsi ilmoitti, ettei kyseisestä kuvasta ole muuta sanottavaa. Viimeiseksi kysyttiin lapsen ajatuksia ja tuntemuksia photovoice-työskentelystä, eli kuvaamisesta ja haastattelusta. Tämän jälkeen lapsi sai halutessaan kuunnella äänitteen. Työskentelyn jatkuessa jotkut lapset ilmoittivat haluavansa ottaa vielä toisetkin kahdeksan kuvaa. Valitettavasti tähän ei ollut mahdollisuutta.

Lasten ottaessa kuvia toiset lapset usein pyrkivät ohjaamaan kameraa käyttävää lasta. Silloin ohjeistimme heitä, että lapsi itse päättää mitä kuvaa ja mitä kokee tärkeäksi. Usein lapset myös pysyivät kuvaajaa näyttämään ottamansa kuvan. Heitä ohjeistettiin tällöin, että kuvia voi katsoa myöhemmin lasten omista kasvun kansioista ja myöhemmin näytettävästä kuvakollaasista. Toimimme näin siksi, etteivät toisten lasten ottamat kuvat toimisi suuntaajina myöhemmin kuvaavien lasten ajatuksille.

Sarjakuvapiirtäminen toisena työvaiheena. Lapset johdatettiin sarjakuvapiirtämismenetelmään antamalla heidän ensin katsella erilaisia sarjakuvakirjoja esimerkiksi, Maija Mehiläinen, Nalle Puh, Aku Ankka. Tämän jälkeen lasten kanssa keskusteltiin pienryhmissä mitä heidän mielestään sarjakuva tarkoittaa. Heiltä tuli hy-

viä ehdotuksia, kuten siinä on paljon kuvia ja vähemmän tekstiä. Siinä tapahtuu hyviä, pahoja, iloisia, surullisia, hassuja, naurettavia asioita. Siinä on *hyviksiä ja pahiksia*. Lisäksi lapset toivat esille, minkälaisia sarjakuvia oli olemassa ja mitkä sarjakuvat olivat heille ennestään tuttuja.

Keskustelun jälkeen lapsille esiteltiin 6-ruutuinen A4-paperi, johon piirrettäisiin sarjakuva päiväkodista. Sarjakuvan sisältöä ei määritelty tarkemmin, vaan lasten päättäväksi jäi mitä haluavat tuotoksessaan tuoda esille. Lapset siirtyivät omassa tahdissaan piirtämään. Piirtämisen jälkeen kukin lapsi sai sarjakuvapiirroksestaan kertoa aikuiselle (tutkijalle tai ryhmän aikuiselle), mitä kussakin ruudussa tapahtuu. Aikuinen kirjasi lapsen tarinan piirroksen. Halutessaan lapsi sai myös itse kirjoittaa sarjakuvaansa, esimerkiksi puhekupliin. Aikuisen kirjoittaessa tekstiä lapsen sarjakuvaan lapsi näki miten puhuttu sana muuttui tekstiksi. Valmis sarjakuva luettiin lapselle ja annettiin mahdollisuus tehdä tekstiin muutoksia. Työskentelyn päätyttyä kunkin lapsen sarjakuva luettiin kaikille työskentelyyn osallistuneille

Työskentelyn päättäminen. Aineiston keruun päätyttyä halusimme kiittää lapsia tutkimukseen osallistumisesta. Lapset kutsuttiin koolle ja kerrattiin koko työskentely vaihe vaiheelta. Olimme varanneet kiitokseksi simpukkalajitelman. Lapsille näytettiin simpukoita. Kerroimme, että niin kuin simpukka voi pitää sisällään helmen, niin lasten kertomat asiat ovat meille kuin pieniä helmiä. Tämän jälkeen jokainen lapsi sai vuorollaan tulla valitsemaan mieleisensä simpukan itselleen muistoksi. Samalla häntä vielä kiitettiin henkilökohtaisesti halauksen kera.

5 AINEISTON ANALYSOINTI JA TULOKSET

5.1 Miten analysoidaan

Litterointi. Tärkeimpänä litteroinnin, eli haastattelutekstin aukikirjoittamisen, periaatteena on tutkittavien kokemusten esille nouseminen mahdollisimman autenttina, eli aitoina. Lisäksi tutkimuksen analyysin missä tahansa vaiheessa tulee olla mahdollisuus palata alkuperäiseen aineistoon (Rusanen 2008, 64 – 65). Litteroinnissa olemme mukailleet Rusanen (2008, 65) mallia, jossa erilaisille huomioitaville asioille on määritetty oma merkitsemistapansa. Aineistoa litteroitaessa olemme aina tutkijan puheenvuoron alkuun kirjanneet T:n ja lapsen puheenvuoron alkuun lapsen nimen ensimmäisen kirjaimen. Hakasulkuja [-] olemme käyttäneet korvaamaan täytesanoja kuten yymh, ööö, tuota noin ja niin edelleen. Lisäksi hakasululla on osoitettu poikkeaminen teemasta [pt: aihe] esimerkiksi [pt: mummolassa kyläily]. Litteroitua tekstiä kirjoitimme yhteensä 154 sivua, fontilla Ariel 12 ja rivinvälillä 1,5.

Analysointi. Laadullisen tutkimuksemme analysointimenetelmän väljänä teoreettisena kehyksenä toimii sisällönanalyysi. Tarkastelemamme aineisto on päiväkodin arjessa lapsen luomasta todellisuudesta käsin kirjoitettua, kuultua ja nähtyä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91.) Tutkimusaineistomme sisältää lapselle tärkeitä asioita päiväkodissa lapsen näkökulmasta, photovoice- ja sarjakuvapiirtämismenetelmän avulla kartoitettuna. Analyysissä tarkoituksenamme on ollut luoda sanallinen ja selkeä kuvaus lapselle merkityksellisistä asioista päiväkodissa. Sisällönanalyysissa olemme järjestäneet aineistoa tiiviiseen ja selkeään asuun, kadottamatta sen sisältämää informaatiota.

Kerätyssä aineistossa kiinnostuksemme on kohdistunut ensisijaisesti sellaisiin lapsen ilmaisemiin asioihin, jotka liittyvät päivähoidon laatuun. Tutkimuskysymysten näkökulmasta olemme nostaneet esiin, sen mikä aineistossa on olennaista. Kaikki

muu on jäänyt vähemmälle huomiolle. Analyysissä olemme kuunnelleet haastattelut ja litteroineet ne sanasta sanaan. Litteroitua aineistoa lukiessamme olemme alleviivanneet kaikki mikä on ollut lapselle mielekäästä päivähoitossa. Alleviivatut asiat olemme listanneet Excel-taulukoon samankaltaisuuksien ja erilaisuuksien esiintyvyyden hahmottamisen helpottamiseksi. Taulukoinnin jälkeen olemme yhdistelleet samankaltaiset asiat ja luoneet niiden pohjalta erilaisia alaluokkia. Alaluokkia yhdistelemällä olemme luoneet yläluokkia. Omat vertailutaulukot olemme tehneet sekä photovoice- että sarjakuvapiirtämismenetelmästä. Analysoinnissa olemme lisäksi tarkastelleet sekä ryhmien välisiä, että tyttöjen ja poikien välisiä eroja.

5.2 Tutkimuksen luotettavuus ja toistettavuus

Validiteetilla tarkastellaan sitä, mittaavatko mittari tai tutkimusmenetelmä, mitä sen odotetaan mittaavan (Hirsjärvi ym. 2009, 231). Omassa tutkimuksessamme tarkastelemme mitä asioita lapset kokevat itselleen tärkeiksi asioiksi päivähoitossa. Lisäksi tarkastelun alla on tuovatko photovoice- ja sarjakuvapiirtämismenetelmät esille näitä asioita. Suurin osa lapsista oli menetelmistä innostuneita ja osasi toimia annettujen ohjeiden mukaan. Kerätystä aineistosta meidän oli helppo löytää yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia lasten vastausten välillä, joten nämä tulkitsimme lapsille mielekkäiksi asioiksi. Jos enemmistö lapsista olisi kieltäytynyt lähtemästä työskentelyyn mukaan, silloin olisimme tehneet sen johtopäätöksen, että menetelmät eivät ole lapsilähtöisiä ja lapsille mielekkäitä. Toisaalta joudumme huomioimaan, että käyttämiämme menetelmiä ei ole aiemmin käytetty selvittämään lasten näkemyksiä päivähoitossa. Tämän vuoksi tutkimusmenetelmien luotettavuus jää osittain avoimeksi.

Yhtenä validiuden arviointikysymyksenä on myös vastaavatko lasten haastattelujen avulla kokoamamme tiedot ja tutkijoina aineistosta tekemämme tulkinnat ja päätelmät riittävän monipuolisesti lasten näkemyksiä. Lasten käsitykset todellisuudesta tulevat tutkimuksessamme esille aitoina siinä, että lapset ovat itse saaneet kuvata omia mielipaikkojaan ja asioita päiväkodissa. Tämän jälkeen lapset avoi-

messä haastattelussa avasivat kunkin kuvan merkityksen itselleen. Kaikki aineistoanalyysi on pyritty tekemään lasten omien sanojen pohjalta. Tutkijoina olemme tehneet tulkintoja etsiessämme aineistosta samankaltaisuuksia ja sitten niille yhteisiä luokitteluja. Luokitteluvaiheessa olemme tutkijoina joutuneet tekemään päätöksiä siitä, miten lasten sanomat lajitellaan eri alakäsitteiden alle.

Triangulaatio. Vaikka laadullisessa tutkimuksessa ei voidakaan löytää parasta, oikeaa totuutta, voidaan tutkimuksen validiutta eli pätevyyttä tarkentaa hyödyntämällä useita eri menetelmiä. Tällaisesta menettelystä käytetään käsitettä triangulaatio. (Adams, Khan, Raeside & White 2007, 113; Hirsjärvi ym. 2009, 233.) Tutkimuksessamme hyödynsimme triangulaation eri tyyppejä, tutkijatriangulaatioita sekä metoditriangulaatioita (Hirsjärvi ym. 2009, 233.) Tutkijatriangulaatio toteutui siinä, että kumpikin keräsimme tutkimusaineiston omissa päiväkotiryhmissämme. Lisäksi molemmat osallistuimme aineiston analysointiin ja aineiston tulkintaan. Metoditriangulaatio toteutui siinä, että aineistoa keräsimme kahta eri menetelmää, photovoice- ja sarjakuvapiirtämismenetelmää hyödyntäen.

Reliabiliteetti. Toinen tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa käytetty käsite reliabiliteetti tarkoittaa mittaustulosten toistettavuutta (Hirsjärvi ym. 2009, 231). Käsitteen avulla arvioidaan tulosten pysyvyyttä sekä mittauksen tai tutkimuksen kykyä antaa ei-sattumanvaraisia tuloksia (Adams ym. 2007, 235; Syrjälä 2007, 147). Reliabiliteetti voidaan todeta esimerkiksi siten, että kaksi arvioijaa päätyy samanlaiseen tulokseen. (Adams ym. 2007, 236; Hirsjärvi ym. 2009, 231.) Omassa tutkimuksessamme kumpikin meistä tutkijoista keräsi aineistoa omassa ryhmässään, käyttäen samoja menetelmiä samalla tavalla. Analyysivaiheessa taulukoidessamme aineistoa Excel-tiloihin teimme molemmat oman taulukon keräämästämme aineistosta ryhmäkohtaisesti.

Taulukoinnissa käytimme yhteneväistä mallia. Saimme siis kaksi taulukkoa, jotka ulkonäöltä vastaavat toisiaan, mutta sisällöllisesti kummassakin on oma aineistonsa. Menetelmissä kykenimme tällä tavalla vertailemaan kerätyn aineiston yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia lapsiryhmien välillä. Ryhmien välillä vahvimmin esiin

nousevat asiat olivat yhtäläisiä. Tämä huolimatta siitä, että ryhmät toimivat eri päiväkodeissa, eivätkä ryhmien lapset ole tekemisissä keskenään.

Syrjälän (2007, 148) mukaan validiteetti ja reliabiliteetti soveltuvat kuitenkin huonosti laadulliseen tutkimukseen. Laadullisessa tutkimuksessa oletetaan aineiston uudelleen keräämisen olevan jo lähtökohtaisesti virheellinen tapa arvioida tulosten pysyvyyttä (Rusanen 2008, 241, Tynjälä 1991 mukaan). Tämä tuli tutkimuksemme konkreettisesti esiin tilanteessa, jossa tutkija oli unohtanut käynnistää nauhurin haastattelutilanteessa. Haastattelu jouduttiin uusimaan. Uusinnassa lapsi toi kuvista esiin osittain samoja, osittain uusia asioita ja jätti joitakin asioita mainitsematta. Haastattelutilanne ei toistettuna ollut enää luonnollinen, vaan lapsen keskittymiskyky herpaantui.

Luotettavuuden arvioiminen laadullisessa tutkimuksessa edellyttää aina myös tutkimustilanteen arviointia (Rusanen 2008, 241). Oman tutkimuksemme aineistonkeruutilanteissa oli useita luotettavuutta lisääviä tekijöitä. Tutkimus tehtiin päiväkodissa, joka oli lapsille tuttu ympäristö. Molemmilla tutkijoilla on vuosien kokemus työstä päivähoidossa. Se helpotti lapsen ja aikuisen keskinäistä vuorovaikutusta. Työskentelyihin osallistuminen oli lapselle täysin vapaaehtoista. Tutkimukseen osallistui yhteensä 40 lasta, joka on suhteellisen merkittävä otos laadullisessa tutkimuksessa. Lainen (2001, 28) mukaan päiväkotiyhteisössä merkitykset ovat siellä toimivien yksilöiden välisiä ja heitä yhdistäviä. Näin olleen tutkimuksemme jokaisen lapsen kokemus ilmentää myös jotain yleistä. Tätä yleistettävyyttä tukee myös se, että tutkimusaineisto kerättiin kahdesta erillisestä päiväkotiryhmästä ja saadut tulokset olivat hyvin yhteneväisiä.

5.3 Tuloksissa nousee esiin liikunta, leikkiminen ja kaverit

Lapset nostivat photovoice- ja sarjakuvapiirtämismenetelmien kautta vahvimmin esiin liikunnalliset toiminnot, leikkimisen sekä kaverit. Rajaamme tarkastelumme pääasiassa näihin kolmeen teemaan. Kummankin menetelmän tulokset esittelemme jatkossa erikseen. Mukaan olemme liittäneet yksittäisiä kuvia ja puheen-

vuoroja havainnollistamaan lasten näkemyksiä. Lasten puheissa olemme muuttaneet heidän mainitsemansa lasten ja aikuisten nimet itse keksimillämme nimillä. Nimet on laitettu heittomerkkien sisään. Lasten puheenvuorot on raportissa merkitty L:lla ja tutkijan puheenvuoro T:llä.

Aineiston kylläännyttäminen. Lapsia haastateltaessa tarkoituksena oli antaa lasten itse kylläännyttää oma aineistonsa. Lapselta kysyttiin yhä uudelleen, mikä hänen ottamassaan kuvassa oli tärkeää, kunnes lapsi itse halusi siirtyä seuraavaan kuvaan.

T: Mitäs tässä kuvassa.

L: On kiva keinua.

T: On kiva keinua

L: Jonkun ja on aina niin kiva keinua niin ´Anniinan´ kaa niin että ku me lennetään niin ko taivaaseen.

T: Sä tykkäät keinua. ´Anninaan´ kanssa ja sitte teistä tuntuu niin kuin lentäisitte taivaaseen. No niin mitäs muita asioita sun tulee tästä kuvasta mieleen?

L: Ei muuta.

(1T4)

Osa lapsista kertoi oma-aloitteisesti miksi hänen kuvaamansa asia oli hänelle tärkeä:

Mä otin että joku voi hupata tulirenkaan lapi eikä levi kaikia noita pitsiä mikä on siinä kiinni. (1T3)

No ku me syödään aina aamupala täällä. Ja se on hyvää. (1T8)

L: Maali, jalkapallosta ku siinä on kiva yrittää tehdä maalivahdille maalia ku yrittää potkasta maalia. (2P1)

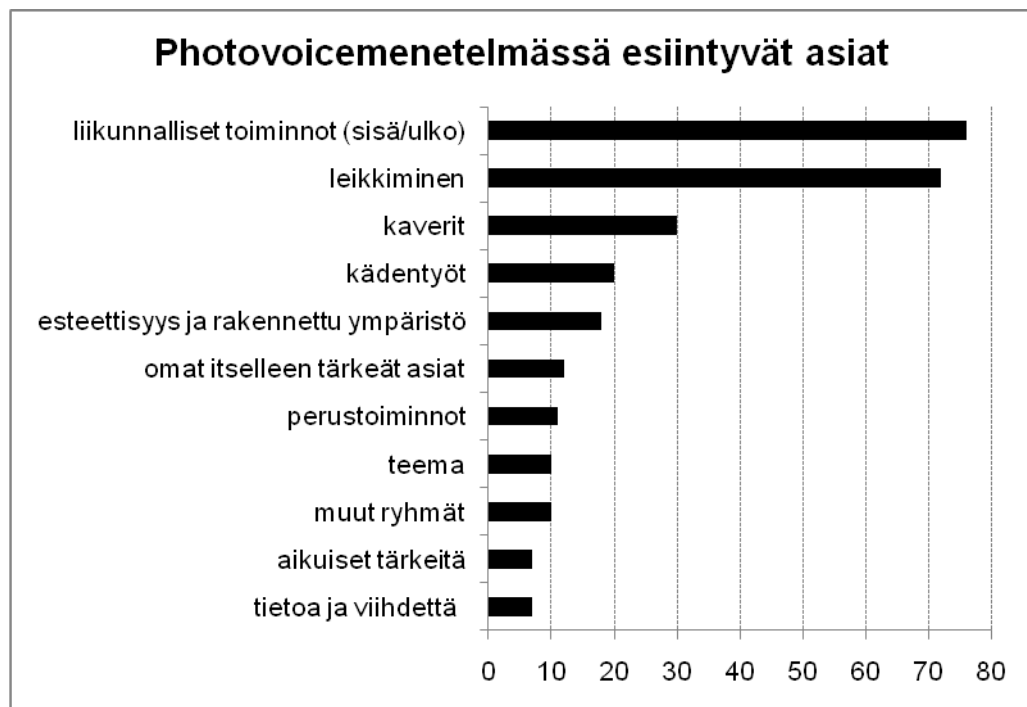
L: Noo tuolta pikkuleikkihuoneesta ja nää kansiot on tärkeitä kun niistä voi kattoo mitä tehtävii meil on ollu. (2T12)

Saa istua aikuisten vieressä eikä oo pitkä matka kävellä. (1T3)

Osa lapsista ei osannut tarkemmin selittää miksi hän koki kuvaamansa asian tärkeäksi. Avoimessa haastattelussa syventävät kysymykset osoittautuivat haasteellisiksi. Tämä siksi, että koko ajan täytyi tasapainotella sen kanssa, ettei johdattelisi lasta kysymyksillään.

5.3.1 Photovoicemenetelmän tulosten tarkastelu

Kuvien analysoinnin yhteydessä lasten esiin nostamat asiat teemoiteltiin seuraavasti: liikunnalliset toiminnot sisällä ja ulkona, leikkiminen, kaverit, kädentyöt, esteettisyys ja rakennettu ympäristö, omat itselleen tärkeät asiat, perustoiminnot, vaihtuvat teemat, aikuiset tärkeitä, sekä tietoa ja viihdettä. Photovoicemenetelmän tulokset on nähtävissä kuviossa 3.

Kuvio 3. Photovoicemenetelmässä esiintyvät asiat

Photovoicemenetelmään osallistui 40 lasta. Mutta kuten kuviossa 2 on nähtävissä, liikunnalliset toiminnot ja leikkiminen esiintyvät yli 40 kertaa. Tämä johtuu siitä, että edellä mainitut teemat ovat yläluokkia. Niiden alle on niputettu lasten mainitsema näihin teemoihin liittyvät eri asiat, kuten trampoliini, keinu ja liukumäki. Photovoicemenetelmän tuloksia analysoitaessa molempien päiväkotiryhmien yhteisessä yhteenvetolaskennassa otimme mukaan vain ne asiat, joita lapset olivat maininneet vähintään kolme kerta. Näin aineistoa oli helpompi käsitellä. Samaa menetelyä käytimme kaikkien teemojen yhteydessä, lukuun ottamatta kavereiteemaa. Siinä jokaisen lapsen kohdalla maininta kavereista on laskettu vain kerran, vaikka lapsi olisi eri kuvien yhteydessä maininnut kaverit useampaankin kertaan. Tämä

siksi, että kaveri-teeman alla lapset eivät eritelleet asioita. Kaverit mainittiin usein samassa yhteydessä kuin leikkiminen. Tällaisissa tapauksissa kirjasimme maininnan molempiin teemoihin. Jatkossa käymme tarkentaen läpi kolme eniten esiintynyttä teemaa.

Liikunnalliset toiminnot. Lasten kertoessa valokuvista ylivoimaisesti vahvimmin, 76 kertaa, nousi esiin erilaiset liikunnalliset toiminnot. Niissä pääpaino oli sisällä tapahtuvalla toiminnalla. Tällaisia olivat esimerkiksi trampoliinissa pomppiminen, liukumäestä laskeminen, uiminen ja kiipeilypuilla kiipeily.

L: No kun aina saa tääl uida. Kun saa aina laittaa uikkarit päälle ja käydä tos uimas. (2T12)

L: Salin liukumäestä...siitä on kiva laskea... sähkönen ja se liukuu enemmän. (2P1)

L: No se kun saa pomppia tossa trampoliinillä. sitten saa noilla patjoilla leikkiä... Ja sitten ajaa tollasilla pienillä autoilla ja noilla hepoillakin. (2T1)

L: No siinon mä tykkään urheilla sielä salissa

T: Sä tykkäät urheilla salissa, mitä asioita sun tulee tästä kuvasta mieleen

L: No se koripallo ja jalkapallo. (2P5)

L: Kiva vedellä niihin

T: Mihinkä on kiva vedellä

L: Maaleihin

T: Maaleihin

L: Salibandymaaleihin (1P9)

L: Että saa niinku leikkiä tossa salin umpalistossa ja

T: Salin ympäristössä saa leikkiä

L: Joo saa juosta tuoleja pitkin. (1T3)

Ulkona ollessa liikunnallisia toimia olivat esimerkiksi monitoimileikkilinnassa kiipeily ja hyppiminen, sekä keinuissa keinuminen.

L: Ku saa laskea liukumäkeä.

T: Joo... Mitä vielä haluat kertoa tästä kuvasta?

L: Siellä saa kiipeillä.

(2T5)

L: Tää on iso linna.

T: Iso linna. Joo. Mikä tässä kuvassa on sulle tärkeätä?

L: No kun se tossa on sellanen verkko jossa saa kiipeillä itte tossa saa lasketella niin se on kivaa kanssa.

T: Joo. Elikkä tässä on verkko jossa on kiva kiipeillä ja tässä...

L: Liukumäki.

T: liukumäki jossa on kiva..

L: Liukua.

(2T11)

L: No ku mä teen täällä voltteja ku mä otan kiinni tästä tangosta niin mä teen siinä voltteja. (2P3)

T: Mitäpä tässä kuvassa on?

L: Mänty...Siellä saa kiipeillä kans... Tuohon asti.

(1P3)

T:Mitäs tässä kuvassa on

L: Heitellä palloa tuolta

T: Mikäs tää oikein on, mikä tässä kuvassa on

*L: Palloseinä.
(1P1)*

*L: On kiva keinua. Jonkun ja on aina niin kiva keinua niin `Titan´ kaa
niin että ku me lennetään niin ko taivaaseen. (1T4)*

Leikkiminen. Leikkiminen nousi toiselle sijalle 72 kertaa mainittuna. Luku pitää sisällään lasten mainintoja erilaisista sisä- ja ulkoleikeistä, kuten lautapelien pelaamisen, leikkimisen eri päiväkodin tiloissa, sekä erilaisilla leluilla leikkimisen.

L: Me tehdään aina majaa

T: Minne te teette sitä majaa

L: Parvelle

T: Parvelle teette majaa. Mitäs muita asioita sun tulee mieleen

*L: Me leikitään siellä majaa ja sitte me ollaan mökissä
(1T8)*

T: Mitä tässä ensimmäisessä kuvassa on

L: pokaali

T: Minkälaisia asioita sä haluat tästä kuvasta sanoa

*L: Sellaisii et ku me otetaan autoilla kisaa niin sit se joka se joka voittaa niin saa sen
(1P9)*

L: Dinosauruksia ja magneetteja ja eläinleluja ja sitte vähän sellasii leikkikaluja. (2T12)

L: Ja sitten täällä pelataan peliä, kivaa peliä, mun lempipeli on pupu-peli. (2T3)

L: Salissa...nukkekot...saa leikkiä sillä. (2T9)

L: Pelit on kivoja ja tärkeitä. (1P5)

Kaverit. Kolmanneksi eniten lapset mainitsivat kaverit, 30 kertaa. Kaverit on huomioitu analyysiin silloin, kun lapsi itse selkeästi nimeää toiset lapset kaverikseen, tai lapsi puhuu mieleisen tekemisen yhteydessä me-muodossa, viitaten näin kaverin kanssa yhdessä tekemiseen.

L: tuolta pukemishuoneesta missä puetaan ulkovaatteita.

T: Joo. Mitä tässä kuvassa on sulle tärkeitä?

L: No kaverit ja se pukeminen.

(2T1)

L: No mä aina leikin siellä 'Roosan' kaa tai 'Reetan' tai jonkun kaa.

L: Meitä on niin monta, että ei tiedä kenen kaa.

T: Joo. Sulla on monia kaveria.

(2T11)

L: On kiva leikkii kavereitten kanssa barbeilla...niiltä on kiva ottaa vaatteet pois. (2T8)

L: No me neljä ollaan tosi hyviä kavereita että...No niinku me alotettiin tuota tänä viime vuonna eskari niin sillon sillon aikaa tutustuttiin niin kovasti että saatiin yhteisiä leikkejä tehtyä

T: No mitäs muita asioita sun tulee tästä kuvasta mieleen

*L: Että joskus meillä neljällä on jotain erimielisyyttä.
(1P3)*

T: Mitä tässä kuvassa on

L: 'Mira'

T: Mitä asioita sä haluat tästä kuvasta sanoa

*L: Se on mun kaveri... Paras.
(1T10).*

L: 'Minttu on tuola takana kulkistaa... ja 'Tero' on tuola edessä... Ne on kaikki tälkeetä... Koska ne on kivoja kaveleita. (1T19)

Lasten mielipide photovoicemenetelmästä. Kuvien läpikäynnin jälkeen lapsille esitettiin kaksi kysymystä liittyen menetelmään. Kysymyksillä kartoitettiin lasten mielipidettä kuvien ottamisesta ja kuvista kertomisesta. Suurin osa lapsista koki kuvien ottamisen ja kuvista kertomisen tuntuneen hyvältä, kivalta tai ihanalta. Muutamaa lasta kuvaustilanne jännitti. Neljäsosa lapsista ei osannut eritellä omia mielipiteitään kuvien kerrontaan liittyen.

T: Minkälaisia ajatuksia sun tästä tuli ku sä otit kuvia

*L: Kivalta...Ku sai puhua ja sanota.
(1T4)*

T: Mitä ajattelet kun sä sait kameran käteen ja otit kuvia?

*L: Noo... pikkasen jännitti...No se kun mua haastettiin vähän että mentäs niinku eri ryhmiin niin se mua jännitti.
(2T1)*

T: ... no miltä susta tuntui käyttää tätä kameraa ja ottaa kuvia?

L: No ihan kivalta... No oppi vähän niinku räpätä kuvaa aina ku ottaa kuvan niin sitte kattoo vaan...

T: Ja sitten miltä tuntui kertoa niistä?

L: Kivaa.

T: No mikä siinä oli kivaa?

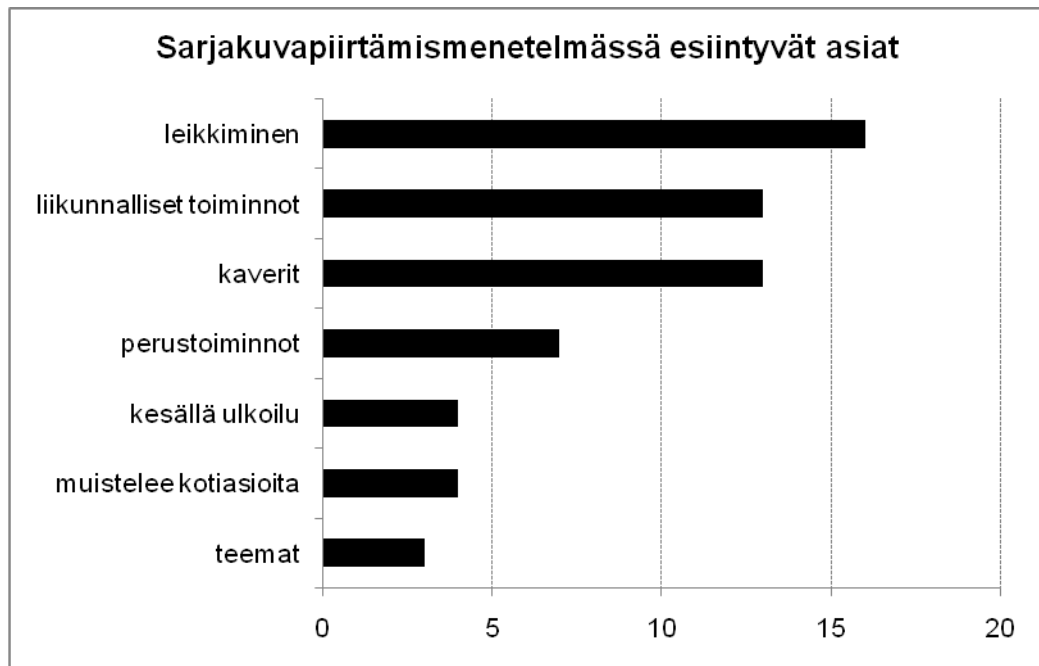
*J: No tää oli vaikea kysymys.
(2P3)*

T: Minkälaisia ajatuksia sulle on tullu tästä kun oot saanu kuvata
L: Noo aika hajamielisiä... No jos kun mä muistelin mitä on tapahtu-
nu sitte niitten kaa
T: Mitäs muita ajatuksia sun tosta kuvaamisesta tuli mieleen
L: No mua vähän niinku jännitti se... Kuvaaminen
T: Mikä siinä jännitti sua
L: No ku mä tietäisin mitä mä ottaasin
T: No mitäs mieltä sä olit tästä kun mä oon sulta nyt kyselly näistä ku-
vista
L: Tuli aika ilonen olo
T: Mikä siinä oli sun mielestä semmosta mistä tuli ilonen olo
L: No niistä kuvista.
 (1P3)

5.3.2 Sarjakuvapiirtämismenetelmän tulosten tarkastelu

Sarjakuvapiirtämismenetelmään osallistui 33 lasta. Tuloksia analysoitaessa molempien päiväkotiryhmien yhteisessä yhteenvetolaskennassa otimme mukaan vain ne asiat, joita lapset olivat maininneet vähintään kolme kerta. Sarjakuvissa 8 lapsella tarina etenee tarinallisesti, kuten sarjakuvaan kuuluukin. Muilla kuvat ovat yksittäisiä asioita ilman selkeää juonta. Suurin osa, eli 18 lasta piirsivät kuusi ruutua. Seitsemän lasta piirsi kolme ruutua ja loput piirsivät vaihtelevan määrän. Suurin osa, eli 26 lasta piirsivät sarjakuvan lukusuuntaisesti vasemmalta oikealle. Seitsemän lapsista poikkesi piirtämisjärjestyksessä lukusuuntaisesta tavasta. Seuraavassa teemme koontia sarjakuvista vahvimmin esiin nousseista asioista.

Sarjakuvien analysoinnin yhteydessä lasten esiin nostamat asiat teemoiteltiin seuraavasti: Leikkiminen, kaverit, liikunnalliset toiminnot, perustoiminnot, kesällä ulkoilu, muistelee kotiasioita sekä teemat. Tulokset on nähtävissä kuviossa 4.

Kuvio 4. Sarjakuvapiirtämismenetelmässä esiintyvät asiat

Leikkiminen. Sarjakuvatyöskentelyssä tärkeimmäksi, 16 kertaa, lapsille nousivat esiin erilaisilla leluilla leikkiminen.

Mä leikin ´Nikon´ kanssa ritarilinnalla. Mä leikin pikkuautoilla. Mä leikin Nikon kanssa magneeteilla. Dinosauruksia. (2P7)

Sitten hän rupesi taas leikkimään legoilla. (2P8)

Leikin autoilla. (2P4)

Liikunnalliset toiminnot. Lapset nostivat liikunnalliset toiminnot esiin 13 kertaa.

Pelataan jalkapalloa ja ´Heikki´ on maalivahti. Mä saan maalin. (2P1)

Me lasketaan liukumäkeä (2P3)

´Jussi´ ja ´Pia´ laskee liukumäkeä. (2T5)

Minä ja ´Sini´ pompitaan (keinulaudalla). Sitten me juostaan. (1T5)

Kaverit. Myös kaverit nostettiin esiin 13 kertaa.

Tää on hauska kaveri Sauli. (2P6)

Minä ja ´Moona´ tuli meille. (2T6)

´Paula´ (lapsi itse) ja ´Jose´ pelaa jalkapalloa. ´Paula´ saa maalin. ´Jose´ ja ´Paula´ laskee liukumäkeä. (2T5)

Sitten kun ´Riina´ tuli kotiin, haki hän ´Elli´ ystävänsä kauppaan. Sitten he tulivat kauppaan. ´Riina´ ja ´Elli´ eksyivät toisistaan. ´Riina´ oli toisessa päässä markettia. Ja ´Elli´ toisessa. Sitten he löysivät toisensa. (2T10)

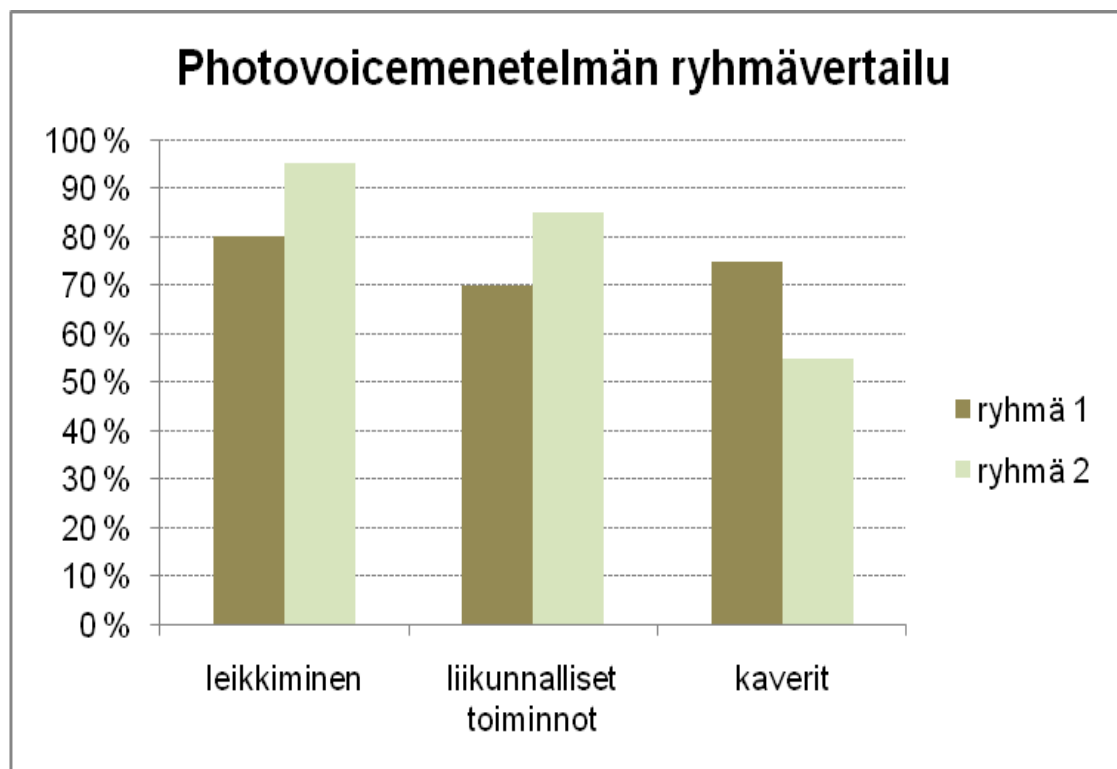
´Totti´ etsii leikkikaveria ja menee pyytämään ´Hiski´. Mutta ´Hiski´ nukkuu. Hän aikoo mennä pyytämään ´Pertsaa´. Mutta kun ´Pertsakin´ nukkuu hän menee pyytämään ´Miskaa´. Mutta kun ´Miskakin´ nukkuu hän menee pyytämään ´Venlaa´. Mutta kun ´Venlakin´ nukkuu hän menee itekin lepäämään ja nukahtaa. Kaikki muut tulevat pyytämään häntä. Nyt me tulemme, mutta kun hänkin nukkuu. (1P6)

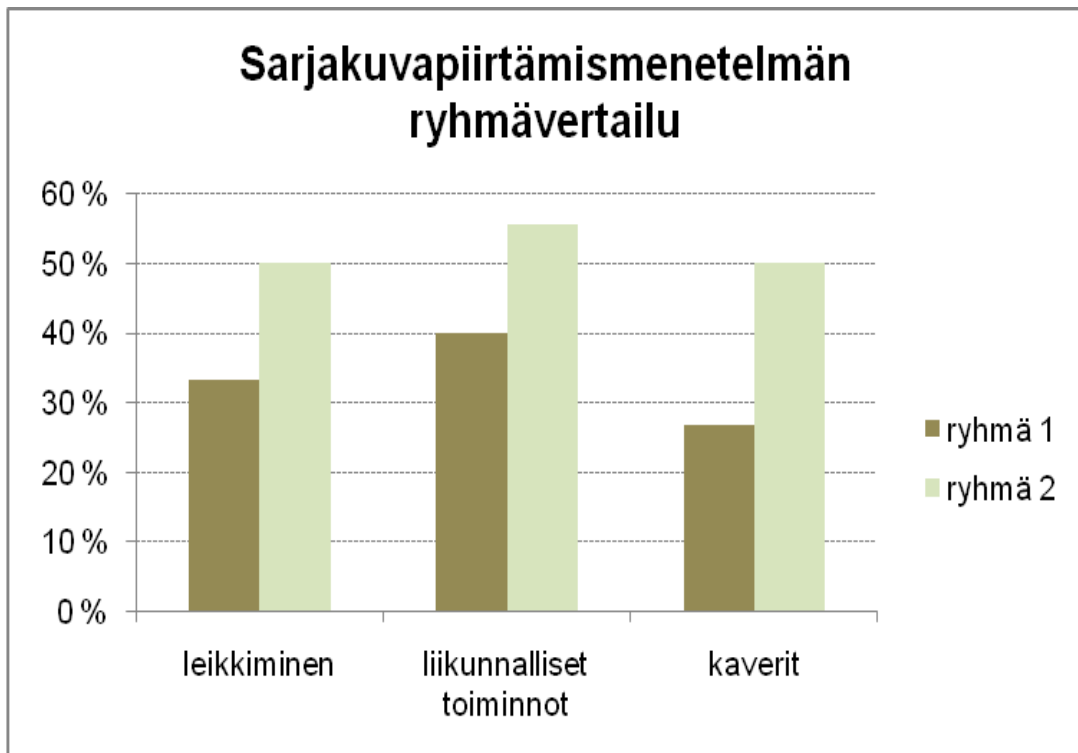
5.3.3 Päiväkotiryhmien välinen vertailu menetelmissä

Photovoice- ja sarjakuvapiirtämismenetelmistä teimme vertailua ryhmien välillä kolmen pääteeman osalta. Hahmottamisen helpottamiseksi kuvaamme vertailua prosenttilukuina. Laskennassa tarkastelimme kuinka moni lapsista mainitsee vähintään kerran leikkimisen, liikkumisen sekä kaverit-teemaan liittyvän asian. Näistä luvuista laskimme prosentit suhteessa menetelmään osallistuneiden lasten määrään. Laskelman teimme kumpaankin lapsiryhmään erikseen. Ryhmävertailut ovat nähtävissä kuvioissa 5 ja 6.

Kuvio 5. Photovoice menetelmän ryhmävertailu

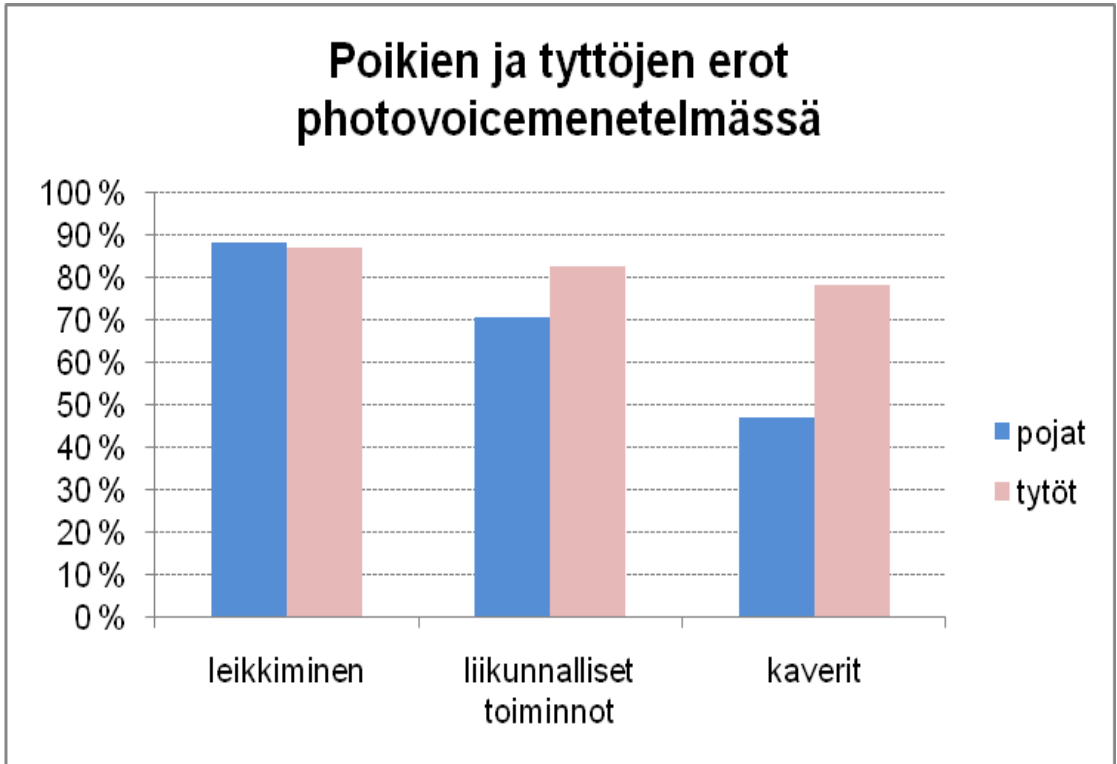

Kuvio 6. Sarjakuvapiirtämismenetelmän ryhmävertailu

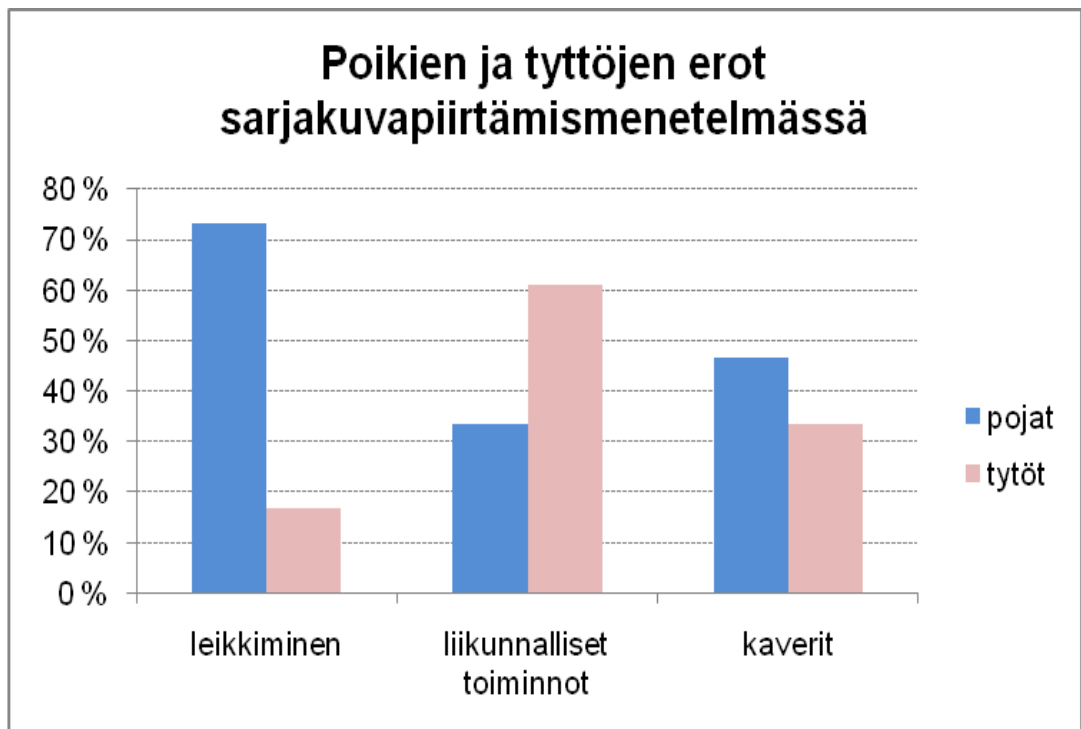
Molemmissa ryhmissä lapset nostivat aiemmin mainitut kolme pääteemaa itselleen tärkeimpinä asioina. Sekä photovoice- että sarjakuvapiirtämismenetelmässä päiväkotiryhmä 2 on maininnut leikkimisen ja liikunnalliset toiminnot useammin kuin ryhmä 1. Photovoice-menetelmässä ryhmä 1 on maininnut kaveriteeman useammin kuin ryhmä 2. Sarjakuvapiirtämismenetelmässä asetelma on toisin päin.

5.3.4 Poikien ja tyttöjen vertailu menetelmissä

Teimme vertailun tyttöjen ja poikien välillä photovoice- ja sarjakuvapiirtämismenetelmissä. Laskennassa tarkastelimme kuinka moni tyttö ja poika mainitsevat leikkimisen, liikkumisen sekä kaveriteemaan liittyvän asian vähintään kerran. Näistä luvuista laskimme prosentit suhteessa menetelmään osallistuneiden tyttöjen ja poikien määrään. Laskelman teimme kumpaankin menetelmään erikseen. Eroja kuvaamme prosenttilukuina kuvioissa 7 ja 8.

Kuvio 7. Poikien ja tyttöjen erot photovoicemenetelmässä.

Kuvio 8. Poikien ja tyttöjen erot sarjakuvapiirtämismenetelmässä.

Photovoicemenetelmän vertailussa tytöt tuovat poikia enemmän esille liikunnalliset toiminnot sekä kaverit. Leikkimisen osalta mainintoja on lähes yhtä paljon molemmilla. Selkein ero esiintyy kaveriteemassa. Sarjakuvapiirtämismenetelmässä tytöt mainitsevat liikunnalliset toiminnot poikia useammin. Pojat puolestaan mainitsevat kaverit ja leikkimisen tyttöjä useammin. Sarjakuvapiirtämismenetelmässä huomattavin ero sukupuolten välillä tulee esiin leikkimisessä.

5.4 Kolme eniten esiintynyttä teemaa kasvatuksellisesta näkökulmasta

Lapset nostivat sekä photovoice- että sarjakuvapiirtämismenetelmien kautta vahvimmin esiin liikunnalliset toiminnot, leikkimisen ja lelut sekä kaverit. Seuraavaksi tarkastelemme näitä teemoja lapsen näkökulmasta ja lisäksi tuomme esille miten kasvattaja voi päiväkodin arjessa tukea lasta niin, että lapsi voi nauttia näistä itselleen tärkeistä asioista.

5.4.1 ”Aina saa tääl uida” - Liikunta avaa lapselle tavan oppia ja päteä

Lasten kohdalla leikki ja liikkuminen ovat luontevasti kietoutuneina toisiinsa. Pulli (2001, 6-7, 65) määrittelee omaehtoisen liikunnan tarkoittavan spontaania, juuri keksittyä liikuntaa, joka on lasten itse keksimää. Tällaisia ovat muun muassa piha-leikit, pallopelit ja muut vapaamuotoiset leikit, joihin ei aikuisia välttämättä tarvita. Liikuntaleikeissä lapset kokevat iloa, innostusta, vapautta ja lisäksi leikit rentouttavat (Karvonen 2009, 86). Tutkimuksessamme lähes kaikki lasten mainitsemat liikunnalliset toiminnot liittyivät lasten omaehtoiseen liikkumiseen.

Liikkuminen on lapsen fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen kehityksen kannalta merkittävää (Rintala 2005, 5). Se on lapselle luontainen tapa osallistua sosiaaliseen kanssakäymiseen. Lapset saavat liikkumiseen vaihtelua ja hauskuutta erilaisten välineiden ja telineiden kautta. Välineet rohkaisevat arempia lapsia kokeilemaan ja liikkumaan. Erilaiset välineet tukevat lasten aistitoimintaa ja kehittävät silmän ja raajojen yhteistoimintaa. Samanaikaisesti lapsi oppii voimankäyttöä, esi-

neiden ominaisuuksien vertaamista, käsitteiden haltuunottoa sekä havainnoimaan tilaa ja arvioimaan suuntia. (Karvonen 2009, 86.)

Lapset nauttivat tasapainojärjestelmänsä aktivoinnista pyörimällä karusellissa tai keinussa. Tasapainotaitojen kehittyminen kehittää lasten liikkumistaitoja. Liikkumistaidot tarkoittavat kaikkia niitä taitoja, joilla lapsi liikkuu paikasta toiseen, kuten kiipeämällä, kävelemällä, juoksemalla ja hyppimällä. (Karvonen 2009, 87.) Liikuntataidoilla on vaikutusta lapsen itsetuntoon. (Rintala 2005, 5).

Aikuisen rooli lapsen liikkumisen tukijana. Monipuolisen ja vaihtelevan liikkumisen tulisi olla selkeä osa lasten jokapäiväistä toimintaan. Karvonen (2009, 86) muistuttaa, että aikuista tarvitaan tietoisesti lisäämään lasten riittäviä liikuntamahdollisuuksia. Hän jatkaa, että lapsuudessa omaksutuilla asenteilla ja totumuksilla on pitkäaikaisia vaikutuksia. Liikunnassa lapsi luontaisella tavalla oppii tarkkaavaisuuden kohdistamista ja keskittymistä. Lisäksi liikunta opettaa lapselle kykyä ratkaista ongelmia, tiimityöskentelyä ja yhteiseen tavoitteeseen pyrkimistä. (Huisman & Nissinen 2005, 25.) Karvonen (2009, 88) katsoo motoriikan olevan sidoksissa puheen ja kielen kehittymiseen. Lapsen motorista kehitystä tulee seurata, sillä se antaa mahdollisuuden havaita varhaisessa vaiheessa erilaisia oppimisvaikeuksia ja tätä kautta niihin voidaan puuttua varhain (Rintala 2005, 6). Kielen ja vuorovaikutuksen sekä matematiikan oppisisältöjä voidaan opetella liikunnan keinoin lapselle mielekkäällä tavalla, kuuntelemalla aidosti lasta itseään. Toisiin lapsiin vertaamista, virheiden korostamista ja pakon tunnetta tulisi välttää ohjattaessa liikunnallista toimintaa. (Pulli 2001, 6-7, 65.)

5.4.2 ”Me tehään aina majaa” - Leikkiminen ja lelut

Lapselle leikki on paras ja monipuolinen keino oppia uusia asioita. Leikki tukee lapsen ajattelua, kieltä ja luovuutta. Leikki kehittyy ja siihen tulee uusia ulottuvuuksia lapsen kasvaessa. (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 118; Nurmiraanta, Leppämäki & Horppu 2009, 59-61.) Lapsen tavassa kohdata ja käsitellä ympäristöä leikki on koko ajan läsnä. Parhaimmillaan se on tietoisuuden taso ja ulottuvuus, jossa lapsi

saa rauhassa paneutua tarkastelemaan mieltään askarruttavia asioita ja pohtimaan omia havaintojaan ja kokemuksia. (Mikkola & Nivalainen 2009, 54.)

Leikissä lapsi saa ääneen tuoda esille oman luovuutensa, kaaoksen ja jännityksen tunteita ja näin leikki toimii lapsen äänen näkyväksi tekevästä näyttämönä (Turja 2004, 27). Kalliala (2000, 28-31) toteaa, että leikin määrittelyssä korostuvat ilon, nautinnon tuottamisen, sisäisten motiivien merkitys, spontaanisuus ja vapaus aktiiviseen toimintaan sekä itseilmaisuuksiin. Parhaimmillaan leikkiessä lapsi saa toteuttaa omaa suhdettaan toisiin lapsiin (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 118). Seppälä (2006, 17) kirjoittaa, että lasten leikkiessä innostuneesti keskenään, he opettelevat samalla oman vuoron odottamista, tunteiden hallintaa ja asioiden jakamista.

Koivula (2010, 110) näkee leluilla olevan keskeinen rooli päiväkodin lasten toiminnassa. Niille annetaan yhteisiä merkityksiä, ja lasten puhe pyörii lelujen ympärillä. Eteenkin tyttöjen leikkien alkamisvaiheessa esineiden merkitys korostuu. Lapset saattavat ”me” puheella viitata lasten yhteiseen toimintaan ja omaan leikkiryhmään, sekä yhteisiin leluihin tai aiemmin yhdessä tehtyihin asioihin (Koivula 2010, 74-75, 110.) Päiväkodissa lelut ovat yhteisiä. Suosituista leluista lapset joutuvat välillä neuvottelemaan ja odottamaan omaa vuoroaan. Toisinaan leluista saattaa syntyä kiistaa lasten kesken.

Leikki luo aikuiselle oivallisen tilanteen tutustua lapseen. Aikuisen tulee luoda lapselle tilaa omaehtoiseen leikkiin. Tällä tarkoitetaan leikkiä, jonka lapsi itse keksii, suunnittelee ja ohjaa. Leikki luo pohjan lapsen kokonaisvaltaiselle kehitykselle ja myöhemmälle elämälle. Osatakseen tukea ja ohjata lapsen leikkiä ja leikkimistä, kasvattajan tulee olla tietoinen lapsen yksilöllisestä kehitystasosta sekä lähikehityksen vyöhykkeestä (Järvinen ym. 2009, 65, 67, 71, 75.) Lev Vygotsky (1896-1934) tarkoittaa lähikehityksen vyöhykkeellä lapsen kehityksessä ja osamisessa näkyvän kahden tason välistä eroa. ”Nykyisellä tasollaan” lapsi toimii tehävissään itsenäisesti. ”Kehityksen tasoon” lapsi yltää aikuisen tai pitemmällä kehityksessä olevan lapsen avustuksella. Leikin kautta lapselle mahdollistuu lähikehityksen vyöhyke, jossa lapsi omaksuu seuraavan kehitysvaiheen kannalta välttämättömät taidot. (Järvinen ym. 2009, 67-68.)

Leikin havainnointi antaa kasvattajalle tietoa lapsen kehityksestä, ajattelusta, tunteista ja osaamisesta sekä muista lapselle tärkeistä asioista. (Järvinen ym. 2009, 71.) Lasten parissa työskentelevien yhtenä merkittävänä tehtävänä on havainnoida niitä tapoja, joilla lapset käyttävät leluja. Tietyillä leluilla saattaa olla piiloviestejä lasten kesken. (Wyse 2004, 215.) Esimerkiksi trendilelun omistaminen saattaa antaa lapselle keskeisen aseman ryhmässä. Aikuisen pitäisi huomioida lasten kanssakäymisessä lelun merkitys ja lelun luomat paineet ja puuttua tilanteeseen tarvittaessa.

Dokumentoinnin avulla voidaan syventää ymmärrystä lapsen leikistä sekä tukea intensiivisiä ja pitkäkestoisia leikkejä mahdollistavan leikkikulttuurin kehittymistä. Havainnoinnin ja dokumentoinnin lisäksi aikuinen voi sitoutuneesti ottaa erilaisia rooleja leikitilanteissa. Tällaisia voivat olla luovan kanssatulkitsijan, voimaannuttajan, rikastuttajan, leikkiin osallistujan sekä ympäristön ja välineistön kehittäjän roolit. (Rehnström, Kaplin & Nissilä 2009, 139.)

Mikkolan ja Nivalaisen (2009, 53) mukaan leikki saatetaan nähdä oppimisen kohteena vaikka se on enemmänkin oppimisen väline. Leikin edellytykset ovat aika ja leikkirauha, tila, materiaali, kokemukset ja mallit sekä aito läsnäolo ja vuorovaikutus. Hyvän leikin mahdollistamisessa resurssien sijaan kyse on enemmänkin aikuisen asenteesta ja sitoutumisesta. Aikuisen läsnäolo tuo turvallisuutta lasten leikkiin ja tarvittaessa hän auttaa lapsia selvittämään ristiriitaisia tilanteita. Lisäksi hän voi kannustaa ja rohkaista arkoja tai vetäytyviä lapsia. Isompien lasten kanssa ohjaus liittyy kannustamiseen, innostamiseen ja yhdessä tekemiseen, sekä leikin mahdollistamiseen tila- ja päiväjärjestelyin. Heidän leikeissään juonet ja roolit ovat monimutkaisempia. Tämä edellyttää aikuisilta suunnittelutaitoa, sekä fyysisen ja sosiaalisen leikkiympäristön järjestämistaitoa lasten ja ryhmän tarpeiden mukaisesti. (Mikkola & Nivalainen 2009, 54-55.)

5.4.3 ”Ne on kivoja kaveleita” - kavereiden merkitys vertaisryhmässä

Kronqvistin (2001, 74) mukaan lapset oppivat vertaisryhmässä monia valmiuksia. Ryhmä antaa mahdollisuuden kokea toisiin liittymisen, yhdessä tekemisen ja vallan jakamisen voimaa (Turja 2004, 26). Samankaltaisesti toimivat lapset etsiytyvät mielellään toistensa seuraan. Lapselle on tärkeää saada valita itse leikkikaverinsa (Koivunen 2009, 54.) Ystävyyden kautta lapset saavat kokea tukea, huolenpitoa ja luottamusta. Tämä suo erimielisyyksien ilmaisulle suuremman vapauden. Lapset osaavat antaa emotionaalista tukea allapäin olevalle kaverille. Myös ristiriitoja osataan ratkaista itsenäisesti kavereiden kesken neuvottelemalla. (Kronqvist 2001, 74.)

Riihelä (2000, 13) toteaa, että lapsilla on hyvä taito rakentaa pohtivia, sosiaalisia tilanteita ja luoda kollektiivista yhteisymmärrystä. Toimiessaan keskenään he huomaamatta hyödyntävät ryhmän eri voimavarat. Lapset kommentoivat toistensa puhumiset ja tekemiset, matkivat toisia ja kokeilevat samoja asioita lisäten oman ideansa. He kyselevät neuvoja ja ottavat kantaa toistensa ratkaisuihin, sekä riitelevät keskenään ja ovat erimielisiä. Lasten yhteisöllinen kyky on synnynnäistä ja heidän yhteinen tekemisensä saakin helposti leikin sävyn, jossa tutkiminen on luonnollista. Riihelä (2000, 13.)

Aikuisen rooli. Päivähoito tukee osaltaan lapsen sosialisatiota. Sillä tarkoitetaan kehitystä, jonka seurauksena lapsi kasvaa muut huomioon ottavaksi. Lisäksi hän oppii päämäärätietoiseksi lakeja ja normeja noudattavaksi oman yhteisönsä jäseneksi. Lapsen sosiaalisuutta voidaan tukea myönteisellä tunnustuksella ja ohjauksella arjen eri tilanteissa (Nurmiranta ym. 2009, 10, 12, 25.) Ryhmän kasvattaja toimii keskeisenä tukipilarina, siitä huolimatta että vertaisryhmällä on tärkeä merkitys lapsen kehityksessä (Kronqvist 2001, 74).

Lapset saattavat yhdessä muodostaa vahvan ”liiton” ja pyrkiä sitä kautta saamaan ideansa kasvattajalle näkyväksi. Näin voi ujompikin lapsi saada ääneensä kuuluviin. Toisaalta hänen äänensä saattaa joskus tukehtua vahvojen lasten äänen alle. Koivusen (2009, 53) mukaan lapset voivat ottaa tai antaa toisilleen erilaisia rooleja

ryhmässään kuten johtaja, alistuja, syrjäänvetäytyjä, syntipukki, uhmaaja, idoli, pelle. Koivunen katsoo, että kasvattajan tulisi huomioida onko lapsi omissa oloissaan omasta tahdostaan vai syrjitäänkö häntä. Syrjintään tulee aina puuttua. Kasvattaja vaikuttaa sekä tietoisesti että tiedostamattaan ryhmädynamiikan muotoutumiseen ja kehittymiseen. Tiedostamalla lasten roolit ja puuttamalla ryhmän kielteisin ilmiöihin aikuinen voi antaa lapsille hyvän mallin. Päivähoito voi osaltaan vahvistaa niitä asenteita ja toimintatapoja, jotka tulevaisuudessa vaikuttavat lapsen käyttäytymiseen (Koivunen 2009, 53-54.)

5.5 Poikkeavat löydökset photovoicemenetelmän tuloksissa

Esteettisyys. Photovoicemenetelmässä viidenneksi eniten, 18 kertaa esiintynyttä esteettisyyttä, pidimme poikkeavana löydöksenä. Esteettisyyteen sisällytimme lasten mainitsevat verhot, koriste-esineet, kasvit, seinäkuvat sekä päiväkodin näytteikkunaan sommitellut näyttelyt. Esteettisyydestä emme ole löytäneet kannanottoa aikaisemmista kotimaisista päiväkotiin liittyvistä lasten laatu- ja tutkimuksista. Saattaa olla, että tutkimuksissa, joissa aikuinen on etukäteen asettanut ennakkooletuksia lapsen näkemyksistä ja näiden pohjalta koonnut tutkimuskysymykset, ei ole osattu ottaa huomioon lasten esteettisiä näkemyksiä.

Asiantuntijoilla on vaihtelevia käsityksiä lapsen esteettisyyden kokemisesta. Toiset kyseenalaistavat sen, katsoen esteettisen elämyksen edustavan vasta kypsemällä iällä saavutettavaa korkeampaa kehitystasoa. Toiset asiantuntijat suhtautuvat lasten esteettisyyteen kuitenkin hyväksyvästi. (Viitanen 1998, 46; Viitanen 1998, 47, Kinnusen 1990, 43 mukaan.) Lapsen esteettisiä kokemuksia arvostellaan myös vedoten lapsen taitamattomuuteen kuvata sanallisesti ajatuksiaan ja kokemuksiaan. Kuitenkin kyse saattaa olla siitä, että esteettisyydestä keskusteltaessa käytetään käsitteitä, joita lapsi ei osaa eikä ymmärrä. (Viitanen 1998, 48.) Mutta estääkö tämä näkemys lasta nauttimasta kauneudesta ympärillään. Oma kokemuksemme photovoicemenetelmästä on, että se antoi lapsille itselleen luonnollisen tavan kuvata omia esteettisiä näkemyksiään valokuvien kautta. Photovoi-

cemenetelmä saattaa siis olla uusi luova keino, joka sallii lapsen näkemyksen esilletulon entistä lapsilähtöisemmin.

Ruokosen ja Rusasen (2009, 12) mukaan esteettiset tai taiteelliset peruskokemukset tarkoittavat kaikkia niitä moniaistisia kokemuksia, joiden varaan lapsen myöhemmät taidemieltymykset, kulttuuriset arvostukset ja taideharrastukset rakentuvat. He katsovat, että esteettisyydellä voidaan myös viitata niihin taiteen tuottamiin kokemuksiin, joiden olemassaolosta nautitaan sen itsensä tähden ilman hyötynäkökulmaa. Esteettisen ympäristön kokemisessa korostuvat kasvattajien osaaminen ja pedagogiset taidot. Omilla asenteillaan, esimerkillään ja ohjaamisella aikuinen näyttää lapselle oivaltamisen polkuja sekä opettaa hämmästelemisen ja ihmettelyn taitoa. (Ruokonen & Rusanen 2009 10, 12; Ruokonen, Rusanen & Välimäki 2009, 4.) Tämä vaatii sitä, että lapselle annetaan riittävästi aikaa tutkia ilmiöitä ja ratkaista niiden herättämiä kysymyksiä 48. (Rusanen 2009, 49).

Seuraavassa esimerkkejä, siitä miten lapset kuvasivat esteettisiä näkemyksiään:

J: No, siinä on noi kauniit kukat ja sitte se on niin hieno tos ikkunas ku siinä on toi pyörä... Ja kauniit kukat siinä onkin. Ja ku mä rakastan tätä väriä ni...Oranssi, keltainen, valkoinen, vihree, vaaleenpunanen, pinkki ja valkoinen ja ehkä vielä punane ja ruskea. Ja sitten mä tykkään kauheesti kirkkaista väreistä.(2P2)

L: noi verhot on aika hienot ja tuolta näkee uloski. Ikkunalaudalla on enkeli. (1T9)

N: No ku mä tuolla pihalla tykkään katsella näitä (päiväkodin näyteikkunassa kaupunki näyttely) kun nää oon näin nää on niin hienoja. (2P8)

Aikuisten vähäinen näkyvyys. Toinen poikkeava asia tutkimustuloksissamme oli aikuisten vähäinen esiintyminen lasten tuotoksissa. 40 lapsesta vain 7 mainitsi aikuiset tärkeiksi itselleen päiväkodissa. Pohdimme johtuuko tämä siitä, että menetelmien kautta on helpompi kuvata konkreettisia, toimintaan liittyviä asioita, kuin tunnesuhdetta kuvaavia. Kuitenkin tämä on ristiriidassa sen kanssa, että lapset kuvasivat paljon toisia lapsia ja nostivat näiden kautta kavereiden merkityksen vahvasti esiin. Ja toisaalta ne lapset, jotka mainitsevat aikuiset tärkeiksi, kuvaavat aikuisten merkitystä puheissaan. Seuraavassa annamme lasten itse kuvata aikuisten merkitystä itselleen:

L: No kun toi ku mä muovailin niin sit ´ Senja ´ (aikuisen) sano sitä hienoksi. (2T7)

L:Ja se on tärkeä mulle sitä varten koska aikuiset on kivoja ja tärkeitä. Ilman aikuisia ei olis mua. Niin siks mä otin tämän kuvan. (1T9)

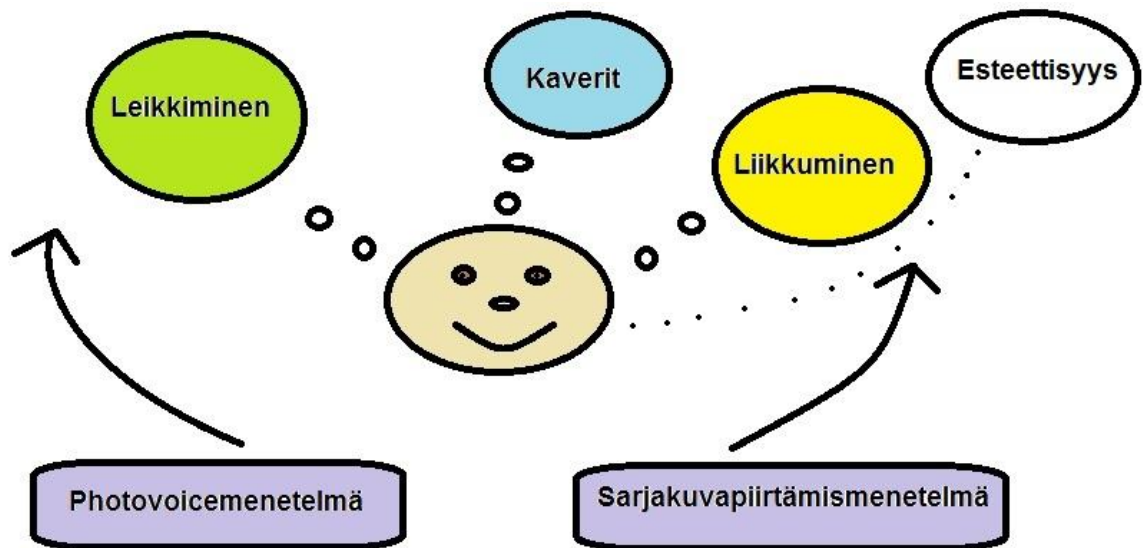
T: No mitä tässä viimeisessä kuvassa on

L: ´Ritva` (aikuisen) joka on tuola...koska se se on nii tärkeä. (1P5)

Avoimeksi jääkin, ovatko aikuiset päivähoitossa lapsille enemmänkin itsestäänselvyyksiä, vai mistä tämä tulos johtune. Mielenkiintoisena näkisimme photovoice- ja sarjakuvapiirtämismenetelmillä toteutetun tutkimuksen, jossa lapsilta kartoitettaisiin heidän näkemyksiään aikuisesta ja aikuisen ja lapsen välisestä vuorovaikutuksesta.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

6.1 Lasten ´arvosalkusta´ löytyvät liikkuminen, leikkiminen ja kaverit

Tutkimusaineistomme analyysin pohjalta voimme todeta, että Seinäjoen päivähoi-
dossa lapset nostavat kolmena itselleen tärkeimpänä asiana liikunnalliset toimin-
not, leikkimisen sekä kaverit. Tutkimuksemme tulokset ovat vahvasti yhteneväisiä
aiempien, Hännikäisen (1997), Kankaanrannan (1998), Tauriaisen (2000) ja Parril-
lan (2002) lasten laatu näkemyksiä kartoittavien tutkimusten kanssa. Heidän tutki-
muksissaan lapset toivat esille muun muassa keskinäisen vuorovaikutuksen, leikit
ja toiminnot, liikkumatilan sekä mahdollisuuden rajumpiinkin leikkeihin.

Tutkimuksessamme lähes kaikissa lasten mainitsemisissä asioissa tuli vahvasti
esiin lasten omaehtoinen toimiminen. Omaehtoisessa toiminnassa lapsen luovuus,
mielikuvitus ja sosiaaliset taidot harjaantuvat leikinomaisesti lapselle mielekkäällä
tavalla. Kasvattajan tulee arjen toiminnassa huolehtia siitä, että nämä lasten mai-
nitsemat asiat sisältyvät jokaiseen päiväkotipäivään. Tavoitteellisessa varhaiskas-
vatuksessa tarvitaan etukäteissuunnitelmia hoitopäivän ryhdittämiseksi ja lapsen

kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tukemiseksi. Kuitenkin aikuisen suunnitelmien rinnalle tulee jättää tilaa myös lapsen omaehtoiselle tekemiselle. Siinä lapsi saa itse päättää mitä tekee, kenen kanssa ja miten. Näissä hetkissä lapsi saa siis vapaasti toteuttaa itselleen tärkeitä asioita, eli liikkumista ja leikkimistä itselleen mieluisten kavereiden kanssa.

Mielestämme liikkuminen, leikkiminen ja kaverit limittyvät yhteen lapsen toiminnassa. Lapsi liikkuu leikkiessään ja leikkii liikkuessaan. Molemmissa tilanteissa kaverit ovat useimmiten mukana. Kasvattajien tulee ohjatun toiminnan lisäksi antaa lapsille riittävästi mahdollisuuksia vapaamuotoiseen pienryhmissä toimimiseen. Hänen tulee olla herkkä havainnoimaan lasten kaverisuhteita. On myös vahvistettava arkoja lapsia ja puututtava tarvittaessa ristiriitatilanteisiin. Vaikka lapset mielellään leikkisivät parhaiden kavereidensa kanssa, tulee heitä tukea tulemaan toimeen myös muiden ryhmän lasten kanssa. Omaehtoisessa liikkumisessa lapsi saa omaan tahtiinsa kokeilla uusia asioita ja ottaa mallia toisista lapsista. Turvallisuus huomioiden lapsen tulee saada kokeilla omia liikunnallisia kykyjään ja rajojaan. Motorisesti epävarmat lapset tarvitsevat kasvattajan tukea ja kannustusta liikunnallisissa toiminnoissa.

Lasten mainitsemien liikkumisen, leikkimisen ja kavereiden rinnalle haluamme nostaa esteettisyyden yhtenä uutena merkittävänä asiana lasten laadun arviointi *arvosalkkuun* laitettavaksi. Aikuisen lisäksi myös lapsella tulee olla oikeus kauniiseen ja esteettiseen ympäristöön. Esteettisyydellä on varmasti oma vaikutuksensa lapsen päiväkotiviihtyvyyteen. Tutkimuksessa lasten kuvaamat esteettisyyteen liittyvät asiat olivat tavanomaisia, kuten verhot, kasvit, koriste-esineet, näyteikkuna-asetelmat, julisteet ja toisten lasten piirustukset. Esteettinen päiväkotiympäristö ei siis vaadi edes suuria investointeja. Tärkeää on lapsen ja kasvattajan yhteinen tekeminen ja keskinäinen mielipiteiden vaihto.

6.2 Photovoice- ja sarjakuvapiirtämismenetelmät uusia keinoja kuulla lasta

Tutkimuksen myötä photovoice- ja sarjakuvapiirtämismenetelmät todettiin uusiksi keinoiksi kuulla lasten mielipiteitä. Menetelmien laajuuden vuoksi keskityimme pääasiassa photovoicemenetelmään ja sarjakuvapiirtämismenetelmä jäi vähemmälle huomiolle. Molemmat menetelmät koimme toimiviksi varhaiskasvatustyössä. Suurimmalle osalle 5-6-vuotiaista lapsista oli helppo lähteä mukaan photovoice- ja sarjakuvapiirtämismenetelmiin. Lapset ymmärsivät antamamme ohjeet ja osasivat tarvittaessa toimia itsenäisesti. Ne olisivat kuitenkin ehkä toimineet syvällisemmin, jos olisimme valinneet vain yhden menetelmän ja olisimme toimineet samassa päiväkotiryhmässä. Photovoice- ja sarjakuvapiirtämismenetelmät, joihin sisältyy myös avoin haastattelu, soveltuivat hyvin 5-6 -vuotiaille lapsille. Nuoremmilla lapsilla ne saattaisivat olla haasteellisia heidän rajallisten tiedollisten taitojensa vuoksi. Tätä ajatusta tukee Kyrönlampi-Kylmäsen (2007, 75) toteamus siitä, että lapsihaastattelun alaikärajana on yleisesti pidetty neljää vuotta. Koimme menetelmien kokonaisuudessaan vahvistavan lapsen identiteettiä ja minäkuvaa.

Photovoicemenetelmä. Lapset kykenivät mieltämään itselleen tärkeitä paikkoja ja asioita ajattelun tasolla ennen valokuvien ottoa. Lisäksi he ymmärsivät sen, että otettavien kuvien määrä on rajallinen. Osalle lapsista tämä oli ensimmäinen kamerankäyttökerta. Kaikki lapset käsittelivät kameraa kauniisti ja arvostavasti. He kuvasivat mielellään ja jaksoivat hyvin keskittyä kuvien purkuun. Vaikutti siltä, että kahdeksan kuvaa oli sopiva määrä keskittymistä ajatellen. Lähes kaikki lapset halusivat kuulla oman äänensä photovoicemenetelmässä toteutetun haastattelun jälkeen. Monilla oli iloisen jännittynyt ilme kuunnellessaan omaa ääntään. Osa lapsista hämmästeli sitä, miten laite oli muuttanut heidän ääntänsä.

Sarjakuvapiirtämismenetelmä. Aluksi hieman arastelimme sitä, että sarjakuvalehdet virittäisivät lapsia liaksi Aku ankka-maailmaan, jolloin heidän sarjakuvistansa tulisi jatkeita äsken katseltuihin tarinoihin. Totesimme kuitenkin, että lähes kaikki lapset kykenivät palamaan päiväkotiteemaan omissa sarjakuvissaan. Osa lapsista käsitti pian, miten sarjakuva toimii ja he olivat heti valmiita piirtämään. Jotkut taas kokivat aluksi hankalaksi keksiä mitä piirtää. Mutta kun yksi pääsi alkuun ja

häntä kehui, se innosti muitakin. Monet piirustukset sisälsivät selkeitä yksityiskoh-
tia, kuten suloisia kasvon ilmeitä tai tarkkoja kuvauksia pihan monitoimikiipeilyteli-
neestä. Sarjakuvapiirtämismenetelmän koimme tukevan lapsen kerrontaa ja esiin-
tymistaitoa. Tämä siksi, että menetelmä oli monipuolinen. Ensin lapset tuottivat
sarjakuvan. Sitten he näkivät miten kuva muuttui tarinaksi. Tämän jälkeen he sai-
vat itse kuulla oman tarinansa ja halutessaan esitellä sen toisille. Osa lapsista ha-
lusi työskentelyn jälkeen piirtää uusia sarjakuvia ja viedä ne kotiin, jossa isä tai äiti
voisi sanoittaa lapsen tarinan.

6.3 Menetelmistä arjen työkaluksi opaskirjan avulla

Photovoice- ja sarjakuvapiirtämismenetelmät antoivat mahdollisuuden huomioida
lasta yksilöllisesti. Ne toivat lasten näkemyksiä esiin ja syvensivät aikuisen ja lap-
sen kohtaamista. Niiden kautta aikuinen pääsi kurkistamaan lapsen ajatuksiin.
Menetelmissä tuli näkyviin lasten ominaispiirteitä. Luonnostaan puhelias ja rohkea
lapsi oli valmis kertomaan monisanaisesti omia ajatuksia työskentelyssä. Lapsi,
jolla on yleisesti vaikeuksia tehdä itsenäisiä päätöksiä, joutui miettimään kauan
mistä ottaisi kuvia. Sarjakuvapiirtämismenetelmässä samat lapset pyrkivät otta-
maan vieruskaverilta mallia.

Mielestämme menetelmiä voisi hyödyntää päivähoidossa lapsihavainnoinnin tuke-
na muiden havainnointimenetelmien rinnalla. Lisäksi ne voisivat toimia kodin ja
päivähoidon yhteistyötä syventävästi. Lasten tuotokset voidaan lisätä kasvunkan-
sioihin. Lasten tuotoksista voidaan myös tehdä yhteinen posterit päiväkodin tiloihin.
Näin valokuvien ja sarjakuvien kautta vanhemmat saavat kurkistaa lastensa päi-
vähoitoarkeen. Tämä lisää osaltaan lasten, vanhempien ja henkilökunnan välistä
vuorovaikutusta.

Photovoice- ja sarjakuvapiirtämismenetelmiä ei ole varhaiskasvatuksessa aiemmin
käytetty systemaattisena lasten mielipiteiden esiintuomisen keinoina. Tästä syystä
menetelmät voivat aluksi tuntua sekä aikuisesta että lapsesta vieraalta. Niiden
omaksuttaminen lapsille edellyttää, että aikuinen ensin sisäistää työtavat. Mene-

telmien hiominen varhaiskasvatuksen työkaluksi vaatii niiden työstämistä. Tätä asiaa silmälläpitäen olemme tutkimuksen yhtenä tuloksena tehneet opaskirjan esittelemään menetelmien käyttöä käytännössä (LIITE3). Opaskirjassa menetelmistä kerrotaan aluksi yleisesti. Tämän jälkeen kumpaakin menetelmää esitellään yksityiskohtaisesti. Tuomme käytännönläheisesti esille miten menetelmiä voidaan hyödyntää varhaiskasvatustyössä. Lopuksi käymme lyhyesti lävitse omia kokemuksiamme menetelmistä. Ajatuksenamme on jatkossa hio photovoice- ja sarjakuvapiirtämismenetelmiä varhaiskasvatukseen entistä paremmin soveltuviksi. Menetelmien kehittämiseen hyödynnämme opaskirjasta saatavaa palautetta.

6.4 Lapselle mahdollisuus vaikuttaa Seinäjoen päivähoitoon

Tavoitteellisen varhaiskasvatuksen työtavassa näkyy lapsilähtöisyys, jossa lapsen osallisuudella on suuri merkitys. Varhaiskasvatuksen laatua voidaan lisätä osallistamalla lasta päivähoiton laadun arviointiin ja määrittelyyn. Alussa olemme todenneet sosiaali- ja terveysministeriön tähtäimessä olevan vuoden 2010 aikana käynnistää varhaiskasvatusta koskeva laaja lainsäädäntöuudistus (Lapsen näkökulma... 2009). Sen yhtenä tavoitteena on vahvistaa lapsen oikeutta osallisuuteen, mielipiteidensä ilmaisemiseen, sekä kuulluksi tulemiseen itseään koskevissa asioissa (Varhaiskasvatuksen uudistamisen linjaukset 2009, 23, 27–28).

Seinäjoen päivähoito päivittää omaa laatukäsikirjaansa. Tällä hetkellä käytössä olevaa palautteen ja toiminnan arvioinnin keräämiseksi käytettävää palautejärjestelmää halutaan kehittää entistä tavoitteellisempaan suuntaan (Lasten päivähoito... 2006, 24). Tarve on esimerkiksi menetelmille ja mittareille, jotka entistä paremmin tuovat lasten omat näkemykset esiin (Vuorela 2009). Omassa tutkimuksemme käyttämiemme photovoice- ja sarjakuvapiirtämismenetelmien kautta olemme antaneet lapselle konkreettisen mahdollisuuden osallistua Seinäjoen päivähoiton laadun kehittämiseen.

Seinäjoen kaupungin Strategia 2009–2016 pitää sisällään muun muassa korkeakoulu- ja julkisen sektorin palvelutuotannon yhteistyön lisäämisen. Kaupungin ta-

voitteena on etsiä uusia innovatiivisia ja luovia ratkaisuja tutkimus-, koulutus- ja kehittämistyössä. (Seinäjoen kaupungin Strategia 2009-2016, 3-4, 13.) Opinnäytetyössämme olemme saaneet edistää edellä mainittua Seinäjoen kaupungin strategiaa. Työmme toimii pilottityönä Seinäjoen ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysalan yksikön ja Seinäjoen kaupungin päivähoiton välillä uusien arviointimien kehittämistyössä. Lisäksi se tuo esille ensisijaisen asiakkaan, eli lapsen, näkökulmaa laadun arvioinnissa.

6.5 Sosionomin ydinosaaminen varhaiskasvatuksessa

Iloinen, kiireetön ja avoin ilmapiiri vahvistaa lapsen hyvinvointia. Lasten ja aikuisten välinen vuorovaikutus tulee olla rohkaisevaa ja lasta arvostavaa. Hakkola ja Virsu (2000, 57) korostavat, että kasvattajan työn suurimmassa määrin tulisi olla kykyä kuunnella, nähdä ja innostua sekä oppia lasten sanomisista ja tekemisistä. Lapsilähtöisyyttä kuvaa voimakas usko lasten kykyihin ja potentiaaliin ja näitä kasvattajana toimiva sosionomi (AMK) pyrkii huomioimaan järjestelmällisesti ja tietoisesti omassa toiminnassaan. Lapsi nähdään aktiivisena, toimintaan pyrkivänä yksilönä omasta sosiokulttuuristaan käsiin. Olennaista on, että sosionomi (AMK) päiväkodin arjessa oivaltaa, mitä lapset yrittävät sanoin ilmaista. Saamaansa tietoa hän hyödyntää lapsen kasvun ja kehityksen tukemiseen sekä oman työnsä kehittämiseen. Varhaiskasvatuksen asiantuntijuuteen kuuluu oman toiminnan reflektointi. Se ei voi toteutua kattavasti, ellei kuuntele lasta ja analysoi lapsen puheenvuoron sisältöä työn arjessa. Jokaisen kasvattajan tulisi aidosti kuunnella, mitä lapsilla on kerrottavaa ja ottaa heitä mukaan toiminnan suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin.

Kasvatustyössä joudutaan pohtimaan vallalla olevia ihmis- ja lapsikäsitteitä. Perinteinen lasta vähättelevä asenne joudutaan kyseenalaistamaan ja sen pohjalta refleктоimaan, miten lapselta saatua tietoa voitaisiin hyödyntää arjen kasvatustyössä. Lapsen osallisuuden lisääminen vahvistaa hänen minäkuvaansa ja sitä kautta tukee hänen kasvuaan ja kehitystään. Seuraavaksi tarkastelemme sosio-

nomin (AMK) ydinosoamisalueita ([viitattu 29.9.2010]) sekä refleктоimme opinnäytetyötämme.

Sosionomi (AMK) huomioi kasvatustyössä jokaisen lapsen ainutkertaisena ja hänen työotteeseensa heijastuu lapsilähtöisyys. Omassa opinnäytetyössämme olemme saaneet tuoda asiakkaan ääntä näkyväksi, huomioiden työskentelyssä lapsia yksilöllisesti. Lapsille annettiin photovoice- ja sarjakuvapiirtämismenetelmien kautta uudenlainen keino viestiä omista ajatuksistaan. Näin lapset saivat omien mielipiteidensä kautta mahdollisuuden vaikuttaa omaan arkeensa sekä omassa ryhmässään että Seinäjoen kaupungin laatupäivityksessä. Tässä näkyy yksilö, yhteisö ja yhteiskuntatason yhteen nivoutuminen.

Eder ja Fingerson (2003, 33) katsovat, että puheenvuoron antaminen lapselle, antaa hänelle mahdollisuuden kertoa itse omat tulkintansa ja ajatuksensa syvemmin, kuin aikuinen kykenisi sen lapsen puolesta tekemään. Sosionomin työssä on mahdollisuus edistää tasa-arvoa niin, että lapsi nostetaan oman päivähoitoarkensa asiantuntijaksi aikuisen rinnalle. Käyttämistämme menetelmistä on mahdollista työstää kasvattajalle uusia työkaluja päivähoidon arkeen. Näin työmme tukee sosionomin asiakastyön osaamista myös tasa-arvon lisäämisessä. Taurainen (2000, 212) katsoo että lasten erilaiset kuulemisen menetelmät ovat jo itsessään laadukkaan varhaiskasvatuksen kriteeri monella tapaa. Tällöin suunnittelussa ja arvioinnissa hyödynnetään monipuolisia tietoja ja toiminnassa tavoitellaan tasa-arvoisempaa suhdetta aikuisten ja lasten välillä.

6.6 Prosessiarviointia

Opinnäytetyömme käynnistyi syksyllä 2009, perehtymällä aiheeseen ammatillisten esseiden kautta. Ajatuksena oli alusta lähtien pyrkiä hyödyntämään mahdollisimman paljon koulutuksemme eri kursseja ja harjoitteluja opinnäytetyön eri vaiheissa. Keväällä 2010 keräsimme aineiston *psykososiaaliset ja vuorovaikutukseen perustuvat sosiaalityön menetelmät*- sekä *valtaistavat sosiaalityön menetelmät* -harjoittelujen aikana. Kesällä analysoimme aineistoa ja aloitimme raportin kirjoit-

tamista. Ohjausta työskentelyymme saimme opinnäytetyöohjaajalta, kenttätyön ohjaajalta sekä Seinäjoen ammattikorkeakoulun yliopettajalta.

Aineiston keruuta ja litterointia lukuun ottamatta olemme työstäneet kaikki opinnäytetyön vaiheet yhdessä. Tämä on mahdollistanut molempien mielipiteiden ja ajatusten esille tulemisen. Koko työskentelyn aikana olemme käyneet tiivistä vuorokeskustelua keskenämme puhelimitse, verkkokeskusteluna sekä kasvotusten. Yhteistyömme on ollut sujuvaa. Omat haasteensa siihen on tuonut se, että olemme molemmat perheellisiä ja työelämässä. Työn laajuuden vuoksi koimme pari työskentelyn mielekkäänä.

Opinnäytetyömme antoi meille hyvän kokemuksen sosiaalialan työ kehittämis- ja tutkimustyön merkittävyydestä. Koimme asiakkaan äänen näkyväksi tekemisen uusien menetelmien avulla innostavaksi. Sama innostus nousi esiin työn eri vaiheissa, niin aineistoa kerätessä, litteroitaessa, analysoitaessa ja tuloksia tarkistettaessa. Tutkimustyön kautta saimme osallistua sosiaalialan kehittämistyöhön. Saimme tarkastella päivähoiton laatua asiakkaan näkökulmasta käsin, sekä osittain myös organisaation näkökulmasta.

*Leikkiä, leikkiä, leikkiä vaan,
se on vasta mukava.
Leikkiä lyödä aina vaan,
ei voi olla tekemistä hauskempaa.
Ystävät kuuluu elämään,
ei ulos jää leikeistä yksikään.*

*Pelihetkiä mieluusti pyytäisin
ja murjottelut myöhempään jättäisin.
Minä nautin aina puuhista,
se hauskaa on varmaan monesta lapsesta.
Mutta tärkeintä että kavereita on,
muuten on lapsi ihan onneton.*

(Mäkinen Henna 10v.)

LÄHTEET

- A 60/1991. Asetus lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen voimaansaattamisesta sekä yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä annetun lain voimaantulosta / Yleissopimus lapsen oikeuksista.
- Adams, J., Khan, H.T.A, Raesade, R. & White, D. 2007. Research Methods for Graduate Business and Social Science Students. Los Angeles: Response.
- Alasuutari, M. & Karila, K. 2009. Lapsuuden ja lapsen tulkinnat lapsikohtaisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa. Teoksessa: L. Alanen & K. Karila (toim.) Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta. Tampere: Vastapaino, 70 – 88.
- AMK-tutkinnon opinnäytetyöohje. 2008. [Verkkajulkaisu]. Seinäjoki: Seinäjoen Ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveystieteiden yksikkö. [Viitattu 5.7.2010]. Saatavana Intra-tietokannasta. Vaatii käyttöoikeuden.
- Baird, J. 2009. PictureVoice: Public Health Communication Through Art. [Verkkajulkaisu]. Washington: Society for Public Health Education. [Viitattu 21.2.2010]. Saatavana:
<http://www.sophe.org/Sophe/PDF/2009%20AM%20presentations/IVC-EXPANKNOW/20091028%20-%20SOPHE2009%20-%20Picturevoice01.pdf>
- Brotherus, A. 2004. Esiopetuksen toimintakulttuuri lapsen näkökulmasta. Helsinki: Helsingin yliopisto. Tutkimuksia, Helsingin yliopiston soveltavan kasvatustieteiden laitos 251.
- Christensen, P. & James, A. 2000. Childhood Diversity and Commonality: Some Methodological Insights. Teoksessa: P. Christensen & A. James (toim.) Research with children: perspectives on theory and practice. Buckingham-Philadelphia: Open University Press, 160-178.
- Christensen, P. & James, A. 2000. Childhood Diversity and Commonality: Some Methodological Insights. Teoksessa: P. Christensen & A. James (toim.) Research with children: perspectives and practices. London: Falmer Press, 160 – 178.
- Dahlberg, G., Moss, P & Pence, A. 2003. Beyond Quality in Early Childhood Education and Care: Postmodern Perspectives. 3.p. London: Falmer Press.
- Eder, D & Fingerson, L. 2003. Interviewing children and adolescents. Teoksessa: J.A. Holstein & J.F. Gubrium (toim..) Inside Interviewing: New Lenses, New Concerns. London: SAGE Publications, 33 – 53.

- Erinomainen varhaiskasvatus: Laadunhallinnan välineet. 2005. 2.p. Vantaa: Edufin.
- Eronen, E. 2008. Kulttuurijärjestöt: esimerkkinä Maailman sarjakuvat. [Verkkosivu]. Helsinki: Kehitysyhteistyön palvelukeskus Kepa ry. [Viitattu 24.2.2010]. Saatavana: http://teksti.kepa.fi/mika_kepa/kepan_jasenjarjestot/kulttuurijarjestot
- Eväitä elämälle 2009. Seinäjoen kaupungin esiopetuksen opetussuunnitelma 1/09. [Verkkajulkaisu]. Seinäjoki: Seinäjoen kaupunki. [Viitattu 3.10.2010]. Saatavana: <http://www.seinajoki.fi/paivahoito/esiopetussuunnitelma.html>
- Gadamer, H-G. 2004. Hermeneutiikka: Ymmärtäminen tieteissä ja filosofiassa. Suomentaja Ismo Nikander. Tampere: Vastapaino.
- Hakkola, K. & Virsu, M. 2000. Entäs jos... Laulava puu ja muita tarinoita teematyöskentelystä. Helsinki: Tammi.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. 15. uud.p. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Hujala, E. 2001. Yhteistyön haasteena lapsen esiopetuksen suunnittelu. Teoksessa: E. Hujala (toim.) Puheenvuoroja lapsista ja varhaiskasvatuksesta. Oulu: Varhaiskasvatus 90, 122-138.
- Hujala, E. 2002. Uudistuva esiopetus. Oulu: Varhaiskasvatus 90.
- Hujala, E., Puroila, A-M., Parrila, S. & Nivala, V. 2007. Päivähoidosta varhaiskasvatukseen. Vantaa: Edufin.
- Huisman, T. & Nissinen, A. 2005. Oppiminen, oppimistyylit ja liikunta. Teoksessa: P. Rintala, T. Ahonen, M. Cantell & A. Nissinen (toim.) Liiku ja opi: Liikunnasta apua oppimisvaikeuksiin. Keuruu: PS-Kustannus, 25-46.
- Hyvä päivähoito Seinäjoella: laatukäsikirja: versio 2. .2004. [Verkkajulkaisu]. Seinäjoki: Seinäjoen kaupunki. [Viitattu 26.9.2010]. Saatavana: http://www.seinajoki.fi/paivahoito/hallinto/seinajoen_paivahoidon_laatukasikirja.pdf
- Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausten käsitteleminen. 2002. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Tutkimuseettinen neuvottelukunta. [Viitattu 5.7.2010]. Saatavana: <http://www.tenk.fi/JulkaisutjaOhjeet/htkfi.pdf>

- Hännikäinen, M. 1997. Lasten elämän laatu päiväkodissa. Teoksessa: M-L. Pynnönen & S. Tuominen (toim.) Kasvatustyö puntarissa. Tampere: Tampereen yliopisto. Tampereen yliopiston opettajankoulutuslaitoksen opetusmonisteita. B 5/1997, 75 – 83.
- Järvinen, M., Laine, A., & Hellman-Suominen, K. 2009. Varhaiskasvatusta ammattitaidolla. Helsinki: Kirjapaja.
- Kalliala, M. 2000. Pienten lasten leikki. Teoksessa: S. Karppinen, A. Puurula, I. Ruokonen (toim.) Elämysten alkupoluilla. Lähtökohtia alle 3-vuotiaiden taidekasvatukseen. Helsinki: Finn Lectura, 27-36.
- Kalliala, M. 2008. Kato mua!: kohtaako aikuinen lapsen päiväkodissa? Helsinki: Gaudeamus.
- Kankaanranta, M. 1998. Kertomuksia kasvusta ja oppimisesta. Portfoliot siltana päiväkodista kouluun. Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos.
- Karlsson, L. 2001. Lapsille puheenvuoro: ammattikäytännön perinteet murroksessa. 2. korj. p. Helsinki: Edita.
- Karlsson, L. 2010. Puheenjohtaja. Lapsen kertovat ja toimivat ry. Puhelinkeskustelu. 22.9.2010.
- Karvonen, P. 2009. Tarinan kertojat: iloa ja leikkiä kieleen, liikkumiseen ja laskeamiseen. Jyväskylä: Erilaisten oppijoiden liitto.
- Keränen, T. 2010. Sarjakuvat lisäävät paikallista keskustelua. [Verkkosivu]. Turku: Diakonia-ammattikorkeakoulu, Turun toimipaikka. [Viitattu 24.2.2010]. Saatavana: <http://www.verkkotutka.fi/artikkeli?id=1564>
- Kinnunen, A. 1990. Esteettisestä elämyksestä. Helsinki: Yliopistopaino.
- Kinos, J. 2001. Lapsilähtöinen varhaiskasvatus. Teoksessa: E. Hujala (toim.) Puheenvuoroja lapsista ja varhaiskasvatuksesta. Oulu: Varhaiskasvatus 90, 1-58.
- Kirmanen, T. 1999. Haastattelu lapsen ja aikuisen kohtaamisena – kokemuksia lapsen pelkojen tutkimuksista. Teoksessa: I. Ruoppila, E. Hujala, K. Karila, Kinos, P. Niiranen & M. Ojala (toim.) Varhaiskasvatuksen tutkimusmenetelmiä. Jyväskylä: Atena, 194-217.
- Koivunen, S. 2008. Sarjiskoulu: opas sarjakuvan käyttöön opetuksessa. Helsinki: Tammi.
- Koivunen, P-L 2009, Hyvä päivähoito: työkaluja sujuvaan arkeen. Jyväskylä: PS-kustannus.

- Koivula, M. 2010. Lasten yhteisöllisyys ja yhteisöllinen oppiminen päiväkodissa. [Verkkojulkaisu]. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. [Viitattu 26.9.2010]. Saatavana: <http://dissertations.jyu.fi/studeduc/9789513938925.pdf>
- Kronqvist, E-L. 2001. ”Ystävykset yhdessä” – vuorovaikutussuhteet lapsen kehityksessä. E. Hujala (toim.) Puheenvuoroja lapsista ja varhaiskasvatuksesta. Oulu: Varhaiskasvatus 90, 59-77.
- Kronqvist, E-L. & Pulkkinen 2007. Kehityspsykologia: matkalla muutokseen. Helsinki: WOYS Oppimateriaalit.
- L 19.1.1973/36. Laki lasten päivähoitosta.
- L 22.9.2000/812. Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista.
- Laine, T. 2001. Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa: J. Aaltola & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin: näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 26-43.
- Lapsen näkökulma tärkein uudistuvassa varhaiskasvatusta koskevassa laissa. 21.8.2009. [Verkkosivu]. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. Tiedote 262/2009. [Viitattu 9.1.2010]. Saatavana: <http://www.stm.fi/tiedotteet/tiedote/view/1422768>
- Lasten päivähoiton kehittämistarpeet Seinäjoella vuoteen 2012. 2006. [Verkkojulkaisu]. Seinäjoki: Seinäjoen kaupunki. [viitattu 26.9.2010]. Saatavana: http://www.seinajoki.fi/paivahoito/.lasten_paivahoidon_kehittamistarpeet_seinajoella_v._2012.html/9270.pdf
- Lehtinen, A-R. 2001. Vertaissuhteiden merkitys lasten elämässä. Teoksessa: E. Hujala (toim.) Puheenvuoroja lapsista ja varhaiskasvatuksesta. Oulu: Varhaiskasvatus 90, 78-100.
- McCloud, S. 1993. Understanding comics: the invisible art. 2nd pr. Northampton: Kitchen sink press.
- Meirän vasu: Seinäjoen kaupungin päivähoiton varhaiskasvatuksen kuntasuunnitelma 2007. 2007.. [Verkkojulkaisu]. Seinäjoki: Seinäjoen kaupunki. [Viitattu 30.7.2010]. Saatavana: http://www.seinajoki.fi/paivahoito/meiran_vasu.html
- Metsämuuronen, J. 2008. Laadullisen tutkimuksen perusteet . 3. uud. p. Helsinki: Methelp. Metodologia-sarja 4.
- Mikkola, P. & Nivalainen, K. 2009. Lapselle hyvä päivä tänään: näkökulmia 2010-luvun varhaiskasvatukseen. Vantaa: Pedatieto.

- Mäkinen, H. 2010. Koululainen. Runo 13.10.2010.
- Nummenmaa, A.R. 2001. Tulkinnallinen lähestymistapa varhaiskasvatuksen tutkimuksessa ja teorianmuodostuksessa. Teoksessa: K. Karila, J. Kinos & J. Virtanen. (toim.) Varhaiskasvatuksen teoriasuuntauksia. Jyväskylä: PS-kustannus, 25–24.
- Nummenmaa, A. R. 2004. Varhaiskasvatuksen laatu ja sen kehittäminen – yhteistä työtä ja jaettuja merkityksiä. Teoksessa R. Ruokolainen & K. Alila (toim.) Varhaiskasvatuksen laatu on osaamista ja vuorovaikutusta. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2004, 81- 87.
- Nurmiranta, H., Leppämäki, P. & Horppu, S. 2009. Kehityspsykologiaa lapsuudesta vanhuuteen. Helsinki: Kirjapaja.
- Oranen, M. Päivitetty 29.9.2009. Lasten osallisuus. [Verkkosivu]. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu 6.1.2010]. Saatavana: <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/hallinto/lapsenosallisuus/>
- Oulasvirta, L. 2007. Palvelun laadun arviointi moniportaisessa julkisessa organisaatiossa. Tampere: Tampere University Press. Acta Universitatis Tamperensis 1239.
- Packalén, L. 2010. Puheenjohtaja. Maailman Sarjakuvajärjestö. Puhelinkeskustelu. 22.9.2010.
- Parrila, S. 2002. Perhepäivähoito osana Suomalaista päivähoitojärjestelmää: näkökulmia perhepäivähoidon laatuun ja sen kehittämiseen. [Verkkojulkaisu]. Oulu: Oulun yliopisto. [Viitattu: 3.1.2010]. Saatavana: <http://herkules.oulu.fi/isbn9514268741/>
- Photovoice menetelmänä. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Tampere: Kehitysvammaisten Tukiliitto ry. [Viitattu 5.7.2010]. Saatavana: http://kvtl.fi/sivu/enemman_otetta_photovoice
- Photovoice. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Lontoo: Photovoice. [Viitattua 11.8.2010]. Saatavana: <http://www.photovoice.org/html/whoarewe/philosophy/#>
- Portell, T. & Malin, M. 2007. Taustaa varhaiskasvatuksen laatu katsaukselle. Helsinki: Stakes. Stakesin työpapereita 9/2007.
- Pulli, E. 2001. Opi liikkuen, liiku leikkien: liikuntaa esiopetukseen. Helsinki: Tammi.
- Rehnström, R., Kaplin, K. & Nissilä, A. 2009. Pysähtyisikö näkemään minut. Teoksessa: A-R. Mäkitalo, M. Ojala, T. Venninen & B. Vilpas (toim.) Löytöretkellä omaan työhön: kehittämistä ja tutkimusta päiväkodin arjessa. Helsinki: SOC-

CA, Heikki Waris –instituutti. SOCCAn ja Heikki Waris – instituutin julkaisusarja 22.

Riihelä, M. 2000. Leikkivät tutkijat. Helsinki: Edita, Stakes.

Rintala, P. 2005. Johdanto. Teoksessa: P. Rintala, T. Ahonen, M. Cantell & A. Nissinen (toim.) Liiku ja opi: liikunnasta apua oppimisvaikeuksiin. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Rubin, H. J. & Rubin, I. S. 2005. Qualitative interviewing: the art of hearing data. 2nd ed. London: Sage publications.

Ruokonen, I., Rusanen, S. 2009. Esteettinen kasvattaja kulttuurisena kasvattajana. Teoksessa: I. Ruokonen, S. Rusanen & A-L. Välimäki (toim.) Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa: Iloa, ihmettelyä ja tekemistä. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Opas 3, 10-15.

Ruokonen, I., Rusanen, S. & Välimäki, A-L. 2009. Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa: Ilo, ihmettelyä ja tekemistä. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Opas 3.

Ruoppila, I. 1999. Lasten tutkimuksen eettisiä kysymyksiä. Teoksessa: I., Ruoppila, E., Hujala, K., Karila, J., Kinos, P., Niiranen & M., Ojala (toim.) Varhaiskasvatuksen tutkimusmenetelmiä. Jyväskylä: Atena, 26–51.

Rusanen, E. 2008. Esiopetus lapsen silmin: tutkimus kokemuksesta, tiedon transferoitumisesta ja metatietoisuudesta. Helsinki: Gaudeamus.

Rusanen, S. 2009. Lapsen kuvista kulttuurin kuviin. Teoksessa: I. Ruokonen, S. Rusanen & A-L. Välimäki (toim.) Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa: Iloa, ihmettelyä ja tekemistä. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Opas 3, 48-54.

Saarinen, E. 2002. Fenomenologia ja eksistentialismi. Teoksessa: I. Niiniluoto & E. Saarinen (toim.) Nykyajan filosofia. Helsinki. WSOY. 215 – 260.

Seinäjoen kaupungin päivähoito. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Seinäjoki: Seinäjoen kaupunki. [Viitattu: 15.6.2010]. Saatavana: <http://www.seinajoki.fi/paivahoito/>

Seinäjoen kaupungin Strategia 2009-2016. Seinäjoki: Seinäjoen kaupunki. Julkaisematon.

Seppälä, H. 2006. Tärkein on lapsi. Lastentarha (2), 16-19.

- Sosionomin (AMK) ydinosaaminen. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Seinäjoki: Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveysalan yksikkö. [Viitattu 29.9.2010]. Saatavana Intra-tietokannasta: Vaatii käyttöoikeuden.
- Strandell, H. 1995. Päiväkoti lasten kohtaamispaikkana. Tutkimus päiväkodista sosiaalisten suhteiden kenttänä. Helsinki: Gaudeamus.
- Syrjälä, L. 2007. Opettajanelämää-tutkimusryhmä. Teoksessa: H.L.T. Heikkinen, E. Rovio & L. Syrjälä (toim.) Toiminnasta tietoon: toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. 2. tark. p. Helsinki: Kansanvalistusseura, 146 – 151.
- Tauriainen, L. 2000. Kohti yhteistä laatua: henkilökunnan, vanhempien ja lasten laatukäsitykset päiväkodin integroidussa erityisryhmässä. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Toikko, T. 2005. Kehittämistyö koulutuksen ja työelämän yhteisenä tavoitteena. Teoksessa: T, Toikko (toim.) Sosiaalialan kehittämistyön lähtökohtia. Seinäjoki: Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Seinäjoen ammattikorkeakoulun julkaisusarja. B. Raportteja ja selvityksiä 20.
- Toikko, T. 2010. Yliopettaja. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyöpalaveri 11.3.2010.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 5. uud. laitos. Helsinki. Tammi.
- Turja, L. 2004. Lapsi laadun määrittäjänä. Teoksessa: L. Kupila (toim.) Arvioidaan yhdessä. Helsinki: Tammi, 9-29.
- Turtiainen, P. 2001. Miten kuulla lasta?: esimerkkinä päiväkotilasten ja koululaisten haastattelut. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus. Tutkimuksia 2001: 2.
- Tynjälä, P. 1991. Kvalitatiivisten tutkimusmenetelmien luotettavuudesta. Kasvatus (5-6), 387–398.
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2005. Helsinki: Stakes. Oppaita 56.
- Varhaiskasvatuksen uudistamisen linjauksia: varhaiskasvatuksen neuvottelukunnan jaosto varhaiskasvatustalainsäädännön kehittämiseksi. 2009. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2009: 28. [Viitattu 10.1.2010]. Saatavana: http://www.stm.fi/julkaisut/nayta/_julkaisu/1422803
- Viitanen, P. 1998. Hyvät, kauniit ja rumat kuvat: ensiluokkalaisten taidekuvareseptio. Turku: Turun yliopisto. Turun yliopiston julkaisuja. sarja C, Scripta lingua Fennica edita 145.

- Vilka, H. 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Tammi.
- Virtanen, P. 2007. Arviointi: arviointitiedon luonne, tuottaminen ja hyödyntäminen. Helsinki: Edita.
- Vuorela, A. 2009. Aluejohtaja. Seinäjoen päivähoito. Opinnäytetyöpalaveri 17.12.2009.
- Vuorela, T. 1997. Arvioinnin tilaajan opas. Helsinki: Valtion varainministeriö, Hallinnon kehittämiskeskus.
- Wallin, K. 1989. Lapsen rajaton luovuus: kokemuksia ja näkemyksiä lasten kasvatuksesta Reggio Emilian päiväkodissa. Suomentaneet Elisse Heinimaa ja Kari Rydman. Helsinki: Weilin + Göös.
- Wyse, D. (toim.) 2004. Childhood studies: an Introduction. Oxford : Blackwell.

LIITTEET

LIITE 1: Tutkimuslupa

SOTE: 8 /2010

40 § Tutkimuslupa / Liisa Mäkinen ja Saara Järvinen

Stlk 10.3.2010, § 40

Liisa Mäkinen ja Saara Järvinen hakevat tutkimuslupaa tehdäkseen opinnäytetyönsä Seinäjoen ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysalan yksikköön. Mäkinen ja Järvinen haluavat toteuttaa tutkimuksensa Seinäjoen päivähoitossa Joupin ja Huhtalan päiväkodeissa. Tutkimuksen aihe: Lapsen näkemys hyvästä päivähoitosta, osana päivähoiton laadun määrittelyä.

Tutkimus kohdistuu Joupin ja Huhtalan päiväkotien 5 - 6-vuotiaiden ryhmään, joilta kerätään aineistoa eri menetelmiä hyödyntäen (tutkimushaastattelu, voimaannuttava valokuvaus ja sarjakuvapiirtämismenetelmä). Aineistoa kerätään n. 20 – 30 lapselta. Aineiston keruu toteutetaan alustavan suunnitelman mukaan vuoden 2010 aikana. Opinnäytetyö valmistuu toukokuuhun 2011 mennessä.

Tarkoituksena on tuoda lapsen ääni ja puheenvuoro näkyvämmäksi päivähoiton arvioinnissa. Tavoitteena on tuottaa tietoa, jota voidaan hyödyntää päivähoiton laadun kehittämiseksi. Aineisto hyödyntää varhaiskasvatuksen suunnittelua, toteutusta ja arviointia. Tutkimuksen joka vaiheessa noudatetaan tutkimuseettisiä ohjeita.

Opinnäytetyön ohjaaja on lehtori Kerttu Veikkola ja työn eri vaiheissa päivähoiton yhteyshenkilönä ja ammattikorkeakoulun ulkopuolisena ohjaajana toimii päivähoiton aluejohtaja Antti Vuorela.

Opinnäytetyön tuloksia voidaan käyttää päivähoiton laatutyön kehittämisessä. Antti Vuorela sekä Joupin ja Huhtalan päiväkotien vastuuhenkilöt ovat antaneet omalta osaltaan suostumuksensa opinnäytetyön tekemiseen.

Apulaiskaupunginjohtajan ehdotus:

Sosiaali- ja terveyslautakunta päättää myöntää tutkimusluvan ja edellyttää, että tutki- ja noudattaa vaitiolovelvollisuutta haastatteluissa saamiensa tietojen suhteen ja että yksi kappale opinnäytetyöstä luovutetaan sosiaali- ja terveyskeskukselle.

Päätös:

Ehdotus hyväksyttiin.

Lisätiedot: päivähoiton päällikkö Kalevi Ekola, p. 06 416 2151
kalevi.ekola(at)seinajoki.fi

LIITE 2: Kirje vanhemmille

Hyvät vanhemmat

Olen Liisa Mäkinen, sosionomiopiskelija Seinäjoen Ammattikorkeakoulusta. Teen opinnäytetyötä aiheesta: **Lapsen näkemys hyvästä päivähoidosta**, osana päivähoiton laadun määrittelyä. Neljän viikon harjoittelujakson aikana (12.4 – 7.5) Huhtalan päiväkodissa, Hattivattien ryhmässä, kerään aineistoa lasten näkemyksistä hyvästä päivähoidosta.

Aineistoa kerään **haastattelemalla** lapsia, antamalla lapsille mahdollisuus **valokuvata** omia mielenkiinnon kohteitaan päiväkodissa, sekä **sarjakuvapiirtämisen** kautta tuoda esille omia näkemyksiään päiväkodin arjesta. Aineiston keruuseen osallistuminen on **lapsille vapaaehtoista** ja siinä edetään lapsen ehdoilla.

Tutkimuksen joka vaiheessa noudatetaan tutkimuseettisiä ohjeita (mm. tutkijan vaihtolovelvollisuus, aineistoa käsitellään ja säilytetään nimettömänä). Tutkimuksen tarkoituksena on tuoda lapsen ääni ja puheenvuoro näkyvämmäksi päivähoiton arvioinnissa. Tavoitteena on tuottaa tietoa, jota voidaan hyödyntää Seinäjoen päivähoiton laadun kehittämiseksi.

Lisätietoja asiasta:

Päivähoiton aluejohtaja Antti Vuorela p. xx – xxxx xx, xxx.xxx@xxxxxi.xx
Liisa Mäkinen p. xxx – xxxx xxxx, xxx.xxxx@xxx.xx

HUOM!

Tutkimusaineisto koostuu muun muassa valokuvista, joita lapsi itse ottaa. Tutkimuksen jälkeen kuvia voidaan hyödyntää lapsen oman kasvunkansion materiaalina.

- Lapseni **saa osallistua** lapsen näkemys hyvästä päivähoidosta -tutkimukseen
- Lapseni **ei saa** osallistua lapsen näkemys hyvästä päivähoidosta -tutkimukseen

Lapsen nimi _____

Huoltajan allekirjoitus _____

Photovoice- ja sarjakuvapiirtämismenetelmät

Uusia keinoja kuulla lasta varhaiskasvatuksessa

Opaskirja 2010

Saara Järvinen ja Liisa Mäkinen

SISÄLTÖ

SISÄLTÖ	2
1 JOHDANTO	3
2 MENETELMIEN ESITTELY	3
2.1 Lapsi valokuvaajana	3
2.2 Lapsi sarjakuvapiirtäjänä	5
3 MENETELMIEN HYÖDYNTÄMINEN	7
4 OMIA KOKEMUKSIAMME MENETELMISTÄ	8
4.1 Photovoice-menetelmä	8
4.2 Sarjakuvapiirtämismenetelmä	8

1 JOHDANTO

Tämä opaskirjanen on syntynyt sosionomi (AMK) opintojen opinnäytetyön tuloksena. Opinnäytetyössä selvitettiin millaisia asioita lapset nostavat itselleen tärkeiksi asioiksi päiväkodissa. Tarkoituksena oli tuoda lasten ääni ja puheenvuoro näkyvämmäksi päivähoidon arvioinnissa, mahdollisimman suoraan lapsilta itseltään.

Lasten mielipiteitä kartoitettiin photovoice- ja sarjakuvapiirtämismenetelmillä, jotka ovat uusia keinoja kuulla lasten mielipiteitä. Photovoice-menetelmässä lapset ottivat valokuvia ja sarjakuvapiirtämismenetelmissä piirsivät sarjakuvia itselleen tärkeistä asioista päiväkodissa. Tämän opinnäytetyön kautta näitä menetelmiä sovellettiin varhaiskasvatustyöhön. Menetelmiä voidaan soveltaa myös eri-ikäisten ihmisten kanssa erilaisissa ympäristöissä.

2 MENETELMIEN ESITTELY

Photovoice- ja sarjakuvapiirtämismenetelmät ovat tavoitteellisia tapoja selvittää lasten näkemyksiä erilaisista aiheista. Menetelmät antavat mahdollisuuden huomioida lasta yksilöllisesti, syventäen aikuisen ja lapsen kohtaamista. Valokuvien ja sarjakuvien kautta aikuiset pääsevät kurkistamaan lasten ajatusmaailmaan. Menetelmät soveltuvat hyvin eteenkin 5-6 -vuotiaille lapsille. Seuraavassa photovoice- ja sarjakuvapiirtämismenetelmät esitellään yksityiskohtaisesti.

2.1 Lapsi valokuvaajana

Photovoice-menetelmässä lapselle annetaan digikamera, jolla hän saa ottaa kuvia itselleen tärkeistä asioista. Otettavien kuvien määrä päätetään etukäteen. 5-6-vuotiaalle lapselle 8 kuvaa on sopiva määrä hänen keskittymiskykynsä nähden. Lapselle annetaan kuvausaihe, jonka aikuiset ovat päättäneet etukäteen. Aiheen sisällä lapsi saa itse päättää mitä kuvia ottaa.

Kameran käyttö esitellään lapselle kädestä pitäen. Tämän jälkeen lapsi pääsee kuvaamaan. Aikuinen kulkee lapsen mukana kun lapsi kuvaa. Kuvausvaiheessa lasta autetaan laskemaan ja ymmärtämään jäljellä olevien kuvien määrää.

On huolehdittava etteivät muut lapset ja aikuiset ohjaile kameraa käyttävän lapsen kuvien ottoa. Aikuinen kannustaa ja tukee lasta tämän valinnoissa. Aikuinen hyväksyy valokuvat sellaisena kuin lapsi ne ottaa. Näin lapsi saa kokea olevansa tärkeä ja hyväksytty omana itsenään.

Välittömästi kuvaamisen jälkeen aikuinen ja lapsi katsovat rauhassa kahden kesken kuvat kameralta tai tietokoneen ruudulta.

Lasta opastetaan keskustelutilanteeseen kertomalla kuinka kuvia käydään läpi kysymysten avulla. Jokaisen kuvan kohdalla lapselta kysytään mitä kuvassa on ja mitä hän haluaa siitä sanoa. Kuva toimii keskustelussa lapsen ajattelun tukena ja havainnollistajana.

Lapsen mainitsemista asioista esitetään tarvittaessa uusia syventäviä kysymyksiä. Näin jatketaan, kunnes lapsi ilmoittaa, ettei kyseisestä kuvasta ole muuta sanottavaa. Tämän jälkeen voidaan siirtyä seuraavaan kuvaan. On tärkeää, ettei aikuinen kysymyksiä esittäessään johdattele lasta.

Keskustelun voi halutessaan äänittää ja lapsi voi lopuksi kuunnella omaa puhettaan nauhalta. Jos keskustelua ei nauhoiteta, lapsen puheen ydinajatuksia kirjoitetaan paperille. Kuvatekstit numeroidaan valokuvien järjestyksen mukaan.

Kuvia voi myöhemmin katsoa lapsen omasta kasvunkansiossa. Lapsen ajatukset liitetään kasvunkansioon kunkin kuvan alle. Lasten kuvista voidaan tehdä myös yhteinen kuvakollaasi, joka esitellään vanhemmille ja päiväkodin muille ryhmille.

2.2 Lapsi sarjakuvapiirtäjänä

Lapset johdatetaan pienryhmässä sarjakuvapiirtämismenetelmään antamalla heidän katsella erilaisia sarjakuvakirjoja esimerkiksi, Maija Mehiläinen, Nalle Puh, Aku Ankka.

Tämän jälkeen lasten kanssa keskustellaan, mitä heidän mielestään sarjakuva tarkoittaa. Lisäksi lapset voivat tuoda esille, minkälaisia sarjakuvia on olemassa ja mitkä sarjakuvat ovat heille ennestään tuttuja.

Keskustelun jälkeen lapsille esitellään 6-ruutuinen A4-paperi, johon he saavat piirtää sarjakuvan. Lapsille annetaan aihe, jonka aikuiset ovat päättäneet etukäteen. Aiheen sisällä lapset saavat itse päättää mitä he haluavat tuotoksessaan tuoda esille.

Lapset saavat siirtyä omassa tahdissaan piirtämään omaa sarjakuvaansa. On hyvä huomioida, että lapsi, jolla on yleisesti vaikeuksia tehdä itsenäisiä päätöksiä, saattaa helposti matkia muita lapsia. Häntä tulisi rohkaista itsenäiseen työskentelyyn. Tätä voidaan tukea järjestämällä jokaiselle lapselle riittävästi tilaa itsenäiseen työskentelyyn piirtämisvaiheessa.

Lapsia ohjataan piirtämään ruutuihin lukusuuntaisesti vasemmalta oikealle. He saavat itse valita moneenko ruutuun piirtävät.

Piirtämisen jälkeen lapsi saa sarjakuvapiirroksestaan kertoa aikuiselle, mitä kussakin ruudussa tapahtuu. Aikuinen kirjaa lapsen tarinan piirroksen ruutujen alle. Lasta ohjataan kertomaan sanottavansa lyhyesti, jotta teksti mahtuu annettuun tilaan. Halutessaan lapsi saa myös itse kirjoittaa sarjakuvaansa, esimerkiksi puhekupliin.

Valmis sarjakuva luetaan lapselle ja hänelle annetaan mahdollisuus tehdä tekstiin muutoksia. Lapsi voi halutessaan esitellä sarjakuvaansa muille ja kertoa siitä omin sanoin. Valmiit sarjakuvat voidaan myös lukea yhteisesti kaikille työskentelyyn osallistuneille.

Tyhjiä sarjakuvapapereita voidaan työskentelyn jälkeen jättää lasten vapaasti saataville, jolloin he voivat piirtää sarjakuvia aina halutessaan. Näin lapsi huomaamattaan totutetaan sarjakuvapiirtämisen kautta ilmaisemaan omia mielipiteitään ja ajatuksiaan.

Sarjakuvat voidaan liittää lapsen kasvunkansioon. Lisäksi sarjakuvista voidaan tehdä näyttely, johon vanhemmat ja muut päiväkodin ryhmät saavat käydä tutustumassa.

3 MENETELMIEN HYÖDYNTÄMINEN

Photovoice- ja sarjakuvapiirtämismenetelmiä voidaan hyödyntää varhaiskasvatuksessa arjen työkaluna, sekä kodin ja varhaiskasvatuksen yhteistyötä rikastavasti. Menetelmiä voidaan kokeilla varhaiskasvatuksessa esimerkiksi tiimi kerrallaan ja vaihtaa keskinäisiä ajatuksia. Näin luodaan puitteita kunkin yksikön omaan toimintakäytäntöön soveltuvaksi.

Menetelmien käyttöä tulisi harjoitella arjen työympäristössä toistuvasti. Näin ne aletaan hiljalleen kokea luonteviksi. Kasvattajan harjoittelussa lapsikin saa harjoittelumahdollisuuden. Harjoittelu voi toimia yhteisenä seikkailuna ja näin tukea aikuisen ja lapsen yhteistä tekemistä.

Photovoice- ja sarjakuvapiirtämismenetelmissä tulee näkyviin lasten ominaispiirteitä. Tämän vuoksi niitä voidaan hyödyntää varhaiskasvatuksessa lapsihavainnoinnin tukena muiden havainnointimenetelmien rinnalla.

Menetelmillä voidaan varhaiskasvatuksessa selvittää esimerkiksi:

- lapselle mieluisia tai epämieluisia asioita
- lapsen mielipiteitä ystävydestä tai toisen huomioonottamisesta
- millaisena lapsi näkee aikuisen ja aikuisen roolin

Menetelmillä voidaan tukea lapsen itsearviointia. Lapsen tuotoksia voidaan liittää kasvunkansioon, josta lapsi voi itse konkreettisesti nähdä omia ajatuksiaan.

Photovoice-menetelmän avulla lapsi voi lisäksi

- etsiä ympäristöstään matemaattisia asioita kuten numeroita, sarjoja, geometrisia muotoja
- seurata vuodenaikojen vaihteluita ja kertoa omista havainnoistaan omin sanoin

- kertoa omasta perheestään, itselleen tärkeistä ihmisistä ja asioista omassa kodissaan. Tällaisessa photovoice-menetelmässä lapsi kuvaa yhdessä vanhempansa kanssa. Näin vahvistetaan lapsen minäkuvaa ja tuetaan hänen suhdettaan omaan perheeseensä. Toiminnan tulee olla vapaaehtoista ja se edellyttää vanhempien lupaa.

4 OMIA KOKEMUKSIAMME MENETELMISTÄ

4.1 Photovoice-menetelmä

Lapset kykenivät mieltämään itselleen tärkeitä paikkoja ja asioita ajattelun tasolla ennen valokuvien ottoa. Lisäksi he ymmärsivät sen, että otettavien kuvien määrä on rajallinen. Kaikki lapset käsittelivät kameraa kauniisti ja arvostavasti. He kuvasivat mielellään ja jaksoivat hyvin keskittyä kuvien purkuun. Vaikutti siltä, että kahdeksan kuvaa oli sopiva määrä keskittymistä ajatellen. Lähes kaikki lapset halusivat kuulla oman äänensä photovoicehaastattelun jälkeen.

4.2 Sarjakuvapiirtämismenetelmä

Sarjakuvalehtiin tutustumisen jälkeen lapset kykenivät hyvin palaamaan annettuun teemaan omista sarjakuvissaan. Osa lapsista oli heti valmiita piirtämään. Jotkut kokivat aluksi hankalaksi keksiä mitä piirtää. Mutta kun yksi pääsi alkuun ja aikuinen kehuu häntä, se innosti muitakin. Sarjakuvapiirtämismenetelmän koimme tukevan lapsen kerrontaa ja esiintymistaitoa menetelmän monipuolisuuden vuoksi. Piirrettyään sarjakuvan, hän näki miten kuva muuttui tarinaksi. Tämän jälkeen hän sai itse kuulla oman tarinansa ja halutessaan esitellä sen toisille. Osa lapsista halusi työskentelyn jälkeen piirtää uusia sarjakuvia ja viedä ne kotiin, jossa isä tai äiti voisi sanoittaa lapsen tarinan.

Opinnäytetyömme *"Lapselle tärkeitä asioita päiväkodissa: sovellettavana photovoice- ja sarjakuvapiirtämismenetelmä"* löytyy osoitteesta:

<https://publications.theseus.fi/handle/10024/141/browse?type=dateissued>

Opinnäytetyö on julkaistu marraskuussa 2010.

Otamme mielellämme vastaan palautetta photovoice- ja sarjakuvapiirtämismenetelmiin liittyen.

Yhteistietomme ovat:

kulsum.jarvinen@gmail.com

liisa.makinen@honkakyla.net